

moj planet

www.mladinska.com/mojplanet

RAZISKOVANJE JE ZABAVNO

MESEČNIK • LETNIK 9 • 3,90 € za naročnike v šoli, 4,16 € za naročnike na domu, 4,95 € v prosti prodaji

Moj TEST

Pogumne levinje

Pojdimo v gozd

Oskrbniki v ZOO

Poskus z limono

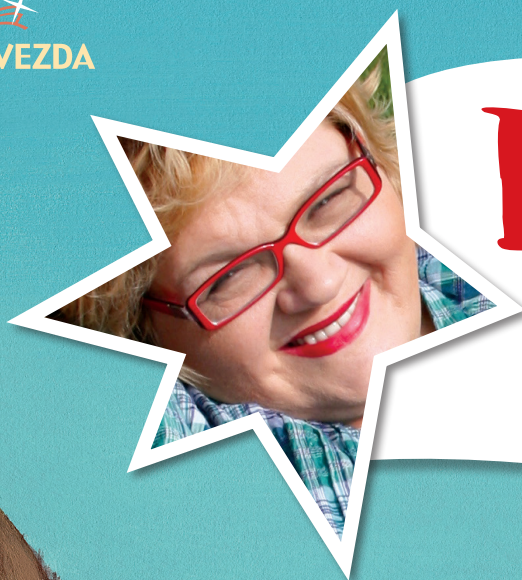

POSTER

9 771854 288098

Pazi, bolhe!

V Desini
novi
seriji

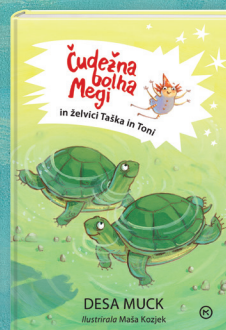
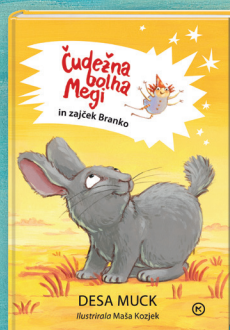

SODELUJ V NAGRADNI IGRI!

Fotografiraj ali nariši svojo živalco in povej, kakšen naslov bi imela knjiga o njej: Čudežna bolha Megi in _____. Osvojiš lahko knjigo iz zbirke Čudežna bolha Megi z ovitkom po tvoji predlogi pa še kakšno vstopnico za ZOO Ljubljana.

Več na www.mladinska.com/bolhe

Zbirka Čudežna bolha Megi
pomaga otrokom poskrbeti
za domače živalce.
Z nasveti veterinarke!

NOVO

Dragi planetovci!

Če se v teh jesenskih dneh kdaj malce otožno spomnite poletnih brezskrbnih dni, hitro pokukajte v našo revijo in razlogov za nasmeh bo več kot dovolj.

V uredništvu smo vam pripravili kopico namigov, kam lahko peljete svoje starše na sprehod ali izlet. In tudi deževni dnevi bodo prijetni ob občudovanju kraljev živali, gradbenih mojstrov in sveta ali če se boste lotili poskusa, ki vam ga vsak mesec pripravi naš Andrej.

Ta mesec so teme spet bogate, Afrika in Kolumbija vas bosta očarali z barvitostjo, a ker sta daleč, vas vabimo kar v najbližji gozd na sveži zrak. Ker se jeseni dnevi krajšajo, z mrazom pa se prikradejo virusi, smo vam pripravili nekaj nasvetov, da boste čili in polni energije tako v šoli kot v prostem času. Izkoristite ga za čim več igre, gibanja na svežem zraku in druženja s prijatelji. Prav o tovarištvu pa govori oktobrski kviz. Ob druženju z živalmi pa nas bodo kratkočasili čisto pravi oskrbniki iz živalskega vrta. Izkoristite premik ure 27. oktobra in se pošteno naspite.

Senja Požar, odgovorna urednica

4

24

50

52

Pišite nam na moj.planet@mkz.si ali www.mladinska.com/mojplanet, kjer najdete poskuse pa tudi učne liste in filme.

4 DIVJE ŽIVALI
Levi

8 REKORDERJI
Gradbene mojstrovine sveta

10 POSKUS
Limonska baterija

12 ZANIMIVOSTI
Afrika – naravne lepote

14 REPORTAŽA
Kolumbija

18 NARAVOSLOVNI POKLICI
Oskrbniki v živalskem vrtu

20 EKOSISTEM
Gozd

22 ČLOVEŠKO TELO
Za zdravje

24 TA MESEC
Opazujem in raziskujem

26 FOTOGRAFIJA MESECA

27 POSTER
Življenje v gozdu, pav

36 DR. VETKO

38 VARUJEM OKOLJE
Podtalnica – voda pod našimi nogami

40 VETRNA TURBINA

42 PLANETOV STRIP
Teslov poskus

46 POTEPANJA PO SLOVENIJI
Grad Snežnik

48 MOJ TEST
Vsi za enega ...

50 SIVE CELICE

52 NUŠIN KOTIČEK
Leti, leti ...

54 MOJ PLANET PRIPOROČA

56 VAŠA POŠTA

Levi

Velike mačke so velike samotarke. Večino leta preživijo same, družijo pa se le v času parjenja. Edina izjema so levi, ki v krdelu živijo vse leto. Levja krdela sestavljajo samice s svojimi mladiči. V bližini vsakega krdela pa se vedno zadržuje tudi nekaj samcev, ki živijo v nekakšnih tovarišijah, svoje levinje pa branijo pred tujimi samci, da se ne bi parili z njimi.

osebna izkaznica

Razred:	sesalci (Mammalia)
Red:	zveri (Carnivora)
Družina:	mačke (Felidae)
Vrsta:	lev (<i>Panthera leo</i>)
Teža:	do 250 kg
Razširjenost:	Afrika, savane južno od Sahare, tudi v Indiji na zelo majhnem območju
Življenjska doba:	v divjini povprečno 15 let, v ujetništvu 25 let

Druge največje mačke

Levi so za tigri druge največje velike mačke, največji samci pa lahko tehtajo celo 250 kilogramov. Najpogosteje jih najdemo v savanah in na obrobju puščav, včasih pa tudi v redkih gozdovih. Velikost krdela je odvisna predvsem od hrane, ki je na voljo, po navadi pa šteje do 12 levinj z mladiči. Krdela, ki prebivajo na obrobjih puščav, so manjša od krdel, ki živijo v prostranih savanah, saj je tam hrane vedno v izobilju.

Živijo v Afriki in
tudi v Indiji na zelo
majhnem območju.

Pomagajo si med seboj

Levinje po navadi skotijo od enega do šest mladičev, pri vzreji pa sodelujejo vse članice krde. Nič nenavadnega ni, če matere dojijo tudi mladiče drugih levinj, saj si vse naloge, povezane z vzgojo in skrbjo za mladiče, samice razdelijo med seboj. Tudi brlogi, v katerih prebivajo mladiči, so skupni, nanje pa izmenično pazi več mater. Brlogi so zelo čisti, da vonjave ne bi privabile morebitnih plenilcev. Pred plenilci pa mladiče ščiti tudi lisast vzorec kožuha, zaradi katerega postanejo v visokih savanskih travah skoraj povsem nevidni. Lise s časom zbledijo, pri večjih mladičih pa skoraj izginejo.

Lovijo samice

V levjem krdelu so samice tiste, ki lovijo plen. Žival za-
lezujejo in ubijejo skupaj, napadejo pa lahko celo tako
velike in močne živali, kot so afriški bivoli. Ko plen po-
derejo na tla, ga usmrtijo tako, da ga z ugrizom v vrat
zadušijo. Levi ubijajo, samo kadar so lačni, še bolj pa
so veseli, kadar namesto njih težavno delo opravi kak-
šen drug, manjši plenilec, sami pa mu težko prigarano
večerjo nato ukradejo.

Mladički

so ob rojstvu povsem neobgljeni, vendar že po nekaj dneh
spregledajo in začnejo raziskovati najprej brlog, potem pa
širšo okolico. Pri tem se veliko igrajo. Levji mladiči imajo še
posebno srečo, saj odraščajo v številčnih družinah, zato
imajo prijateljev za igro vedno na pretek. Igra je hkrati
šola, saj se tako učijo vseh veščin, ki so še kako pomemb-
ne za njihovo preživetje. Naučijo se boriti in sporazume-
vati, obenem pa je igra zelo pomembna predpriprava na
lov in samoobrambo. Z njo si tudi krepijo mišice, vadijo
usklajenost gibov in razvijajo reflekse. Matere morajo po-
skrbeti, da mladiče naučijo vsega, kar bodo potrebovali v
odraslosti. Pogosto jim pripeljejo manjše živali, mladiči pa
se na njih učijo, kako jih ujeti in ubiti.

Prvi jedo samci

Čeprav so glavne lovke levinje, pa ima prednost pri hranjenju vedno glavni levji samec. Ta lahko naenkrat poje kar 30 kilogramov mesa, zato ni nič čudnega, če potem več dni zdrži brez hrane. Čeprav se prvi hrani samec, pa ima vodilno vlogo v krdelu vedno levinja. Vloga vodilne levinje se pogosto določi z medsebojnimi boji in ravsa-njem. Krдела navadno zavračajo tuje leve in tudi mladi levji samci morajo biti pripravljeni na spopad z vsiljivci.

Razlikujejo se po videzu

Levi so edini pripadniki velikih mačk, ki se že po videzu razlikujejo po spolu. Samci imajo namreč košato grivo, ki jih naredi bolj mogočne, obenem pa jih ščiti pred ugrizi v vrat. Mladim samcem začne griva rasti pri treh letih starosti, kar je tudi čas, ko zapustijo kr-delo in si poiščejo svoje ozemlje. Samičke pa po navadi ostanejo v krdelu skupaj z materjo, tetami in sestrami. Na območju navadno biva le eno krdelo in levinje z označevanjem teritorija poskrbijo, da ne prihaja do srečanj več krdel.

Jelica Žalig Grce

Ali veš?

- Levi so veliki zaspanci in lahko na dan prespijo kar 20 ur.
- S svojim rjoventjem so najglasnejše velike mačke.
- Levi v savanah se selijo za svojim plenom, levi v puščavah pa iščejo vodo vzdolž suhih rečnih strug.
- Plen po navadi napadejo s strani ali od zadaj.

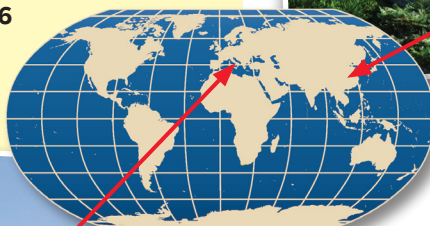

Gradbene mojst

Rimski Kolosej

– najveličastnejša antična arhitektura

Kolosej je **velikanski amfiteater** sredi mesta Rim v Italiji. Zgrajen je bil za časa rimskega cesarstva v 1. stoletju našega štetja, Rimljani pa so ga uporabljali okoli 500 let. Poleg gladiatorskih iger so se v njem odvijale tudi druge javne predstave in gledališke drame. Kolosej je lahko sprejel **do 50.000 gledalcev**. V srednjem veku so ga uporabljali za bivališča, delavnice, kot trdnjavo in kot krščansko svetišče. Čeprav je danes že precej porušen, je še vedno eden od **najveličastnejših ohranjenih primerov rimske arhitekture**. Kolosej je ena največjih rimskih znamenitosti, ki jo **letno obišče okoli 6 milijonov turistov** z vsega sveta.

Veliki Kitajski zid

– najdaljši zid na planetu

Veliki Kitajski zid je starodavna kitajska vojaška utrdba, ki so jo gradili od 14. do 17. stoletja za zaščito pred napadalnimi mongolskimi in hunskimi plemeni. Gradbena mojstrovina je osupljiva stvaritev kitajske civilizacije za časa dinastije Ming. Najdaljši zid na svetu je dolg natanko **21.196,18 kilometra**. Gre za **največjo gradbeno strukturo, ki jo je kadar koli zgradil človek**, in je **vidna celo z Lune**. Obrambni zid se kot kitajski zmaj plazi med gorami, se vzpenja na najbolj strme vzpetine, seka reke, se spušča v doline in se izgublja v daljavi. Čeprav je izjemna kulturna znamenitost **na Unescovem seznamu svetovne dediščine**, je danes v zelo slabem stanju.

Angkor Wat – največje svetišče na svetu

Angkor Wat je budistični tempelj v mestu Angkor v severni Kambodži. Zgradili so ga v 12. stoletju za kralja Suryavarna II. kot državni tempelj in kot glavno mesto. Angkor Wat je **največje versko svetišče na svetu**. Veličastni tempelj je primer klasične kmerske arhitekture in je **simbol Kambodže**. Upodobljen je tudi na njihovi državni zastavi in je **največja kamboška turistična znamenitost**. Starodavno kmersko svetišče so prerasla mogočna drevesa tropskega gozda, kar ustvarja še bolj skrivnosten občutek.

Strokovine sveta

Velika mošeja iz Djenné

— največja zgradba iz opeke in blata

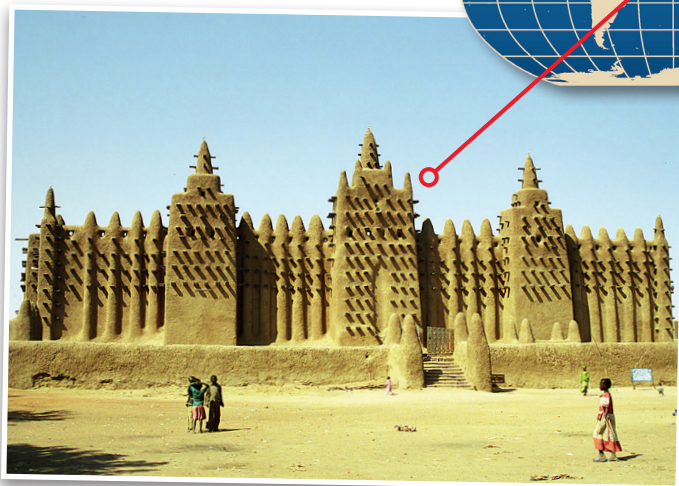
Mošeja stoji v mestu Djenné v afriški državi Mali, in sicer na poplavni ravnici ob reki Bani. Prvotna mošeja v mestu je bila zgrajena v 13. stoletju, sedanja zgradba pa ima podobo iz leta 1907. Velika mošeja je **največja zgradba iz opeke in blata na svetu**. Po mnenju strokovnjakov je narejena v sudansko-sahelskem slogu, čeprav prevladuje islamski arhitekturni vpliv. Pred mošejo je tudi osrednja tržnica. Leta 1988 so jo uvrstili na **Unescov seznam svetovne kulturne dediščine** in je ena najbolj obiskanih afriških turističnih znamenitosti.

Burj Khalifa

— najvišji nebotičnik na svetu

Nebotičnik Burj Khalifa so zgradili leta 2010 v Dubaju v Združenih arabskih emiratih. Puščavska država na Arabsem polotoku je bogata z nafto, gradbeni podvigi pa so eden od načinov za razkazovanje bogastva. Najvišji nebotičnik na svetu je **visok 829,8 metra**. Na vrhu ima razgledni stolp, s katerega se odpira **vrtočlav razgled**. Najvišja stavba na svetu je simbol umetnosti, znanosti in graditeljskega znanja, saj je pri gradnji sodelovalo več kot 120 svetovnih podjetij. **Rekorder med rekorderji** je obkrožen s prestižnimi hoteli, razkošnimi parki, fontanami, bazeni in z nakupovalnimi središči.

Akashi Kaikyo — najdaljši viseči most na svetu

Most Akashi Kaikyo, ki s hitro cesto povezuje glavni japonski otok Honšo z malim otokom Awaji, je **najdaljši viseči most na svetu**. Most je gradilo dva milijona delavcev, gradnja pa je bila končana leta 1998. Svetovna gradbena mojstrovina **v dolžino meri 3991 metrov**, širina mostu pa je 35,5 metra. Za gradnjo mostu so porabili kar **181.000 ton jekla** in **1,4 milijona kubičnih metrov betona**. Za viseče mostove so značilni kabli, ki nosijo velik del konstrukcije. Pri gradnji mostu so jih porabili toliko, da bi z njimi lahko sedemkrat obkrožili Zemljo. Ponoči most razsvetljuje tisoče barvnih luči, zato so ga Japonci poimenovali 'biserni most'.

FOTOGRAFIE: SHUTTERSTOCK

Vlasta Mlakar

Električna energija poganja večino naprav. Prenosne in manjše naprave, ki za svoje delovanje ne potrebujejo prav veliko energije, napajajo baterije najrazličnejših velikosti in oblik. Toda kako v bateriji nastane »elektrika«? In kaj »elektrika« sploh je? Poskusimo odgovoriti na ti vprašanji in z enostavnim poskusom razumeti delovanje baterij.

Snovi sestavljajo **atomi**, ti pa so zgrajeni iz **električno negativnih elektronov** v ovojnici in jeder s pozitivnim električnim nabojem. Če je v snovi pozitivnega in negativnega naboja enako, je taka snov električno nevtralna. Večina snovi okoli nas je električno nevtralna, na primer stol, omara, miza, posoda ... Do električnih pojavov pa pride, ko se zaradi takega ali drugega razloga naboji v snovi ločijo. Si kdaj slačil pulover in te je pri tem streslo? Morda vozil nakupovalni voziček, ki te je iz neznanega razloga stresel?

Pri slačenju puloverja ali pri nakupovalnem vozičku sta se pozitivni in negativni naboj ločila, potem pa se prek tvoje roke združila, kar si čutil kot električni sunek. Prav gibanje električnih nabojev je električni tok. Če želimo ustvariti električni tok, moramo nekako ločiti električni naboj, nato pa z žicami ustvariti električni krog, po katerem teče naboj.

Načinov za ustvarjanje električnega toka je več. V baterijah to dosežemo z različnimi kovinami in snovjo, v kateri se kovina lahko raztoplja in se po njej gibljejo električni naboji. Taki snovi pravimo **elektrolit**. Najenostavnejši primer je baterija iz limone. Če v limono zapičimo pocinkano kos kovine in bakreno žico, oboje pa povežemo z žico, bo stekel električni tok kot pri navadni bateriji. Tekočina v limoni omogoča, da se cink raztoplja, pri tem loči električni naboj, ki nato potuje do bakra. Elektrika ni v limoni, temveč kisli limonin sok le omogoči, da kovinski ploščici delujeta kot baterija. Žal pa je tako ustvarjen tok zelo šibak in z njim ni mogoče prižgati niti majhne žarnice. Če pa v limono zapičimo več cinkovih in bakrenih žic in jih povežemo drugo za drugo, potem lahko ustvarimo močnejši izvor električnega toka.

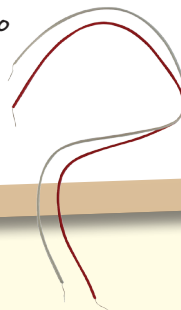
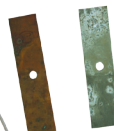
Limonska

POSKUS

Potrebuješ:

- limono
- pocinkano ploščico
- bakreno ploščico
- žički za vezavo
- kompas

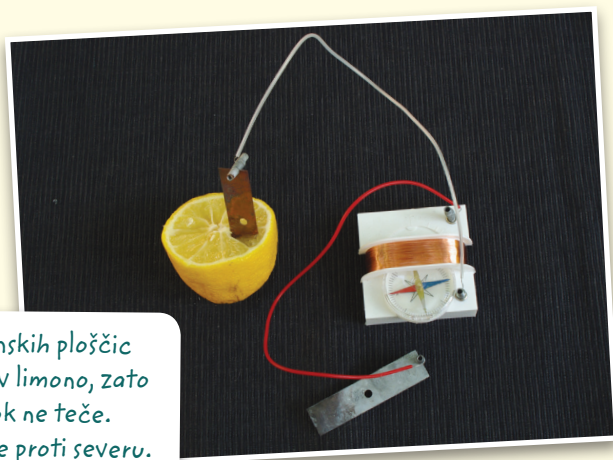

baterija

Kako ugotovimo, da smo ustvarili električno baterijo?

Električni tok merimo s posebnimi napravami, ki jim pravimo **ampermetri**. Vsakdo nima doma take naprave, zato moramo najti drug način, da bi ugotovili, ali naša limona s kovinskima ploščicama res deluje kot baterija. Prvi način je ta, da konca žičk, ki nista pritrjeni na ploščici, hkrati položiš na konico jezika. Pri tem začutiš rahlo ščemenje in kovinski okus. To pomeni, da elektrika res teče.

Ena od kovinskih ploščic ni zapičena v limono, zato električni tok ne teče. Kompas kaže proti severu.

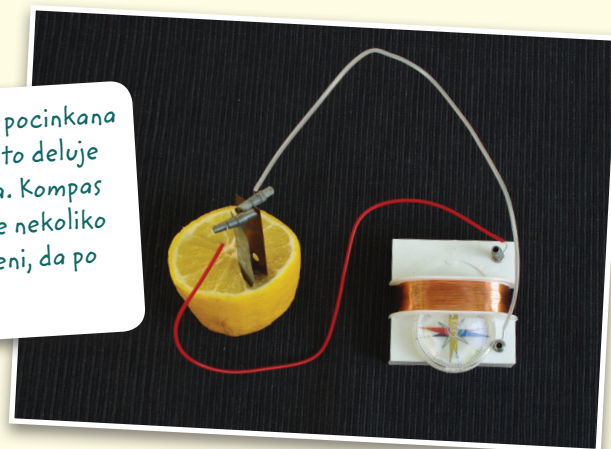
Drugi način je bolj znanstven. Če po žicah teče električni tok, potem se v njihovi okolici ustvari magnetno polje. Prisotnost magnetnega polja pa lahko ugotoviš s kompasom. Postopek je sledeč. Daljšo bakreno žičko večkrat naviješ okoli kakega plastičnega predmeta. Tako boš dobil tuljavo, v kateri se magnetno polje ojači. Tuljavo povežeš z žičkama iz limone, sredi nje pa položiš kompas. Opazil boš, da se igla kompasa nekoliko zasuka. To je vpliv električnega toka, ki je nastal zaradi kovinskih ploščic v limoni.

POSTOPEK

Limono z roko povaljamo po mizi in tako v njej sprostimo sok. Pocinkano in bakreno ploščico zapičimo v limono in pazimo, da se ne dotikata. Ploščici povežemo z žičkama.

Ko sta bakrena in pocinkana ploščica v limoni, to deluje kot žibka baterija. Kompas v bližini tuljave se nekoliko zasuka, kar pomeni, da po žici teče tok.

Andrej Guštin

NAJVEČJA PUŠČAVA NA SVETU

Sahara leži na severu Afrike in se razteza od gorovja Atlas do doline reke Niger na jugu ter od obal Atlantskega oceana na zahodu in Rdečega morja na vzhodu. Obsega **9 milijonov kvadratnih kilometrov površine** in je **največja peščena puščava na svetu**. V Sahari prevladuje **tropsko puščavsko podnebje** – podnevi se temperature dvignejo nad 40 °Celsius, ponoči pa se spustijo pod 0 °Celsius. V Sahari so zabeležili **najvišjo temperaturo na Zemlji**, in sicer **58 °Celsius** leta 1922 v Libiji. Sahara ima izredno malo padavin. Edina reka, ki teče prek Sahare, je Nil v Egiptu. Večji del prebivalcev Sahare so **nomadski Tuaregi**.

AFRIKA

NAJVIŠJA GORA V AFRIKI

V severovzhodni Tanzaniji se visoko nad afriško savano dviga **Kilimandžaro**, **najvišja gora v Afriki**. Najvišji vrh je Uhuru Peak, ki **meri 5895 metrov**. Kilimandžaro je v bistvu »speči vulkan«, ki ima na vrhu obliko kraterja z imenom Kibo. Od vznožja do vrha Kilimandžara si sledijo različni **višinski podnebni pasovi**, od tropskega deževnega gozda do stalnih ledenikov na vrhu. Da bi zaščitili pestre rastlinske in živalske vrste, je bil Kilimandžaro leta 1987 razglašen za **svetovno naravno dediščino**. Za vzpon na »Streho Afrike« je poleg kondicije potrebna tudi aklimatizacija (postopno prilagajanje na klimatske razmere).

NAJMOČNEJŠI SLAPOVI NA PLANETU

Viktorijini slapovi so nastali na reki Zambezi v južni Afriki, na meji med državama Zambija in Zimbabve. Slapovi so **visoki okoli 120 metrov** in se spuščajo v ogromno kotanjasto razpoko v obliki velike vodne zavese **s širino 1700 metrov**. Glede na količino padajoče vode so **Viktorijini slapovi največji na svetu**. Slapove je odkril škotski raziskovalec David Livingstone leta 1855 in jih poimenoval po angleški kraljici Viktoriji. Domačini slapovom pravijo **'dim, ki grmi'**. Vodni prsec, ki se dviga nad slapovi, je viden 65 kilometrov daleč, hrup vode pa primerjajo s topotanjem črede zeber. Viktorijini slapovi so uvrščeni na Unescov seznam svetovne naravne dediščine.

in njene

NAJVEČJE MESTO V AFRIKI

Kairo je **glavno mesto Egipta** in leži ob reki Nil. Na širšem območju mesta živi več kot **17 milijonov ljudi**, kar Kairo uvršča med **najbolj gosto naseljena mesta v Afriki**. Mesto so ustanovili že davnega leta 969 kot kraljevo postojanko za kalife (islamske duhovne poglavarje).

NAJDALJŠA REKA NA SVETU

Reka Nil ima dva rečna tokova: prvi je **Beli Nil**, ki se izteka iz Viktorijinih slapov, drugi pa je **Modri Nil**, ki izhaja iz jezera Tana v Etiopskem višavju. Beli in Modri Nil se združita pri mestu Kartum v Sudanu. Celotni tok Nila je **dolg 6696 kilometrov** in velja za **najdaljšo reko na Zemlji**. Nil se na severu Egipta **izliva v Sredozemsko morje**. Ob spodnjem toku Nila je bilo središče večtisočletne egipčanske civilizacije. Reka vsako pomlad poplavlja in odlaga rodovitno zemljo na polja, prebivalci pa rečno vodo uporabljajo tudi za namakalne sisteme. Nil je plovna reka, po kateri plujejo feluke (tradicionalne lesene dvojbornice za prevoz tovora) in sodobne ladje za turistična križarjenja po Nilu.

izjemne naravne lepote

Kairo ima številne obraze, najbolj pa je znan po svoji skrivnostni zgodovini iz časa faraonov – južno od Kaira so znamenite piramide v Gizi. Kairo ima **ohranjeno srednjeveško islamsko jedro** z ozkimi ulicami, mošejami in tržnicami. Zahodni del mesta je novejši, tam prevladuje moderna arhitektura z nebotičniki, širokimi ulicami in vladnimi palačami.

NAJVEČJI AFRIŠKI OTOK

Madagaskar je otoška država, leži v Indijskem oceanu ob vzhodni obali Afrike. Glavno mesto otoka je Antananarivo, prebivalci pa se imenujejo Malgaši. Madagaskar **meri 587.041 kvadratnih kilometrov** in je **največji afriški otok** ter **četrty največji otok na svetu**. Najbolj značilna drevesa na otoku so **baobabi** ali **opičji kruhovci**, Madagaskar pa je znan tudi po izredno pestrem živalstvu. Še posebno zanimiv je **lemur** s črno-belimi kožuhom, ki pa je danes ogrožena vrsta. Na Madagaskarju deluje tudi slovenski misijonar **Pedro Opeka**, ki skrbi za najrevnejše otočane – iz najhujše revščine je rešil že več kot 10.000 ljudi.

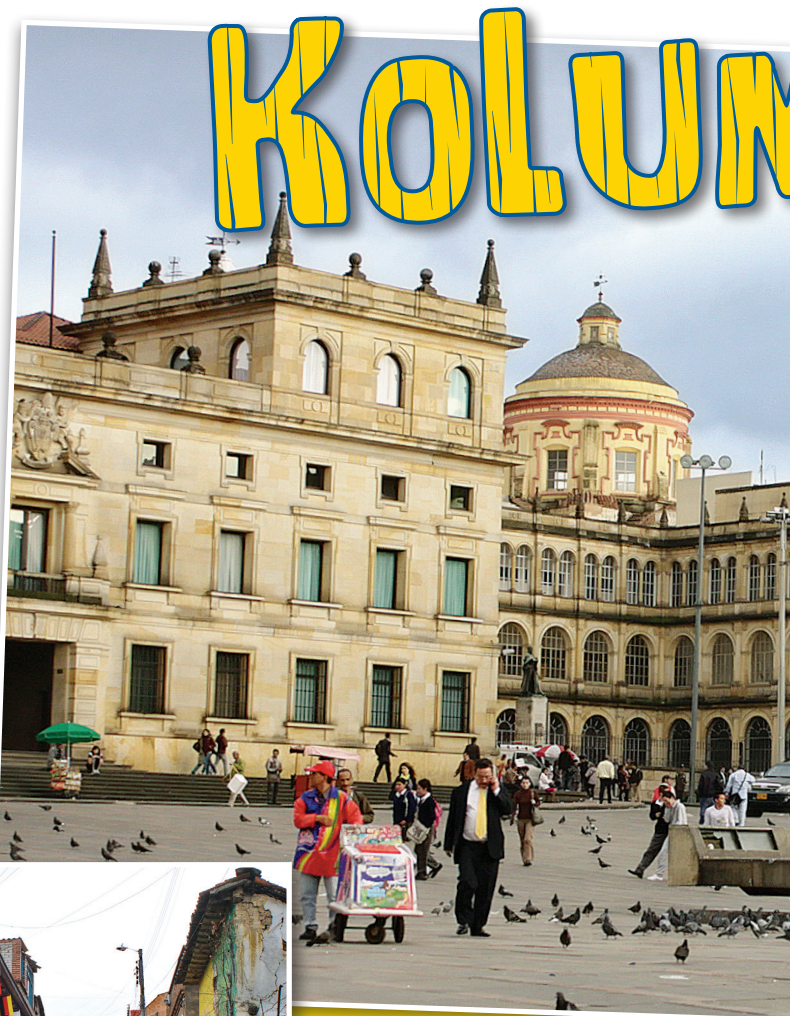
Vlasta Mlakar

Kolumbija je po površini velika za 56 Slovenij, vendar o njej le redko slišimo. Večina ljudi ve, da sta tam doma Shakira in odlična kava, kaj več pa že ne. Nekateri pametno dodajo, da je izjemno nevarna dežela, in popotniku svetujejo, naj nikar ne hodi tja. Ampak potem ko sem jo obiskala, se lahko samo strinjam z reklamnim sporočilom, s katerim Kolumbijci vztrajno prepričujejo turiste: največja nevarnost v Kolumbiji je, da vam bo tako všeč, da ne boste več hoteli domov.

Začnimo pri Shakiri in kavi – to dvojce vsekakor drži. Shakira je odraščala v mestu Barranquilla na severu Kolumbije in Kolumbija dišečo kavo res izvažajo po vsem svetu. Kolumbijci so izjemno ponosni na svojo kavo, hkrati pa popolnoma naveličani tega, da jim tuji neprestano omenjajo Shakiro, zato ob njenem imenu samo zavijajo z očmi. Pred leti je držalo tudi to, da je življenje v Kolumbiji nevarno, saj so številni notranji spopadi in dobro organizirane kriminalne združbe ogrožali varnost ljudi, tako da je bil ta nesrečni sloves delno upravičen. Vendar so se v zadnjem desetletju razmere občutno pomirile. Danes človek na potovanju po Kolumbiji sreča same prijazne in zanimive ljudi, turistična območja pa niso prav nič bolj nevarna kot v številnih drugih državah.

KOLUM

Bogota

S prijateljico sva najino odkrivanje Kolumbije začeli **v glavnem mestu**, ki se originalno zapiše **Bogotá** in leži 2600 m nad morjem – to je skoraj tako visoko kot vrh Triglava! Vendar je Bogota bližje ekvatorju kot Triglav, zato je tam podnebje precej prijaznejše kot v naših gorah. Prebivalci Bogote uživajo v večni

pomladi in večino časa se jim ni treba ukvarjati niti z rešnim mrazom niti s pretirano vročino. Mesto je veliko in raznoliko. **Najlepši je najstarejši predel**, ki se imenuje **La Candelaria**. Tu naj bi bila pred skoraj 500 leti ustanovljena Bogota. Danes je to preplet barvitih hišk in ozkih ulic, ki se vzpenjajo v visok hrib, ki ždi nad mestom. Če med sprehodom pogledamo navzgor, nas tu in tam presenetijo **zelene figure ljudi**, ki plezajo po strehah, stenah in balkonih starih kolonialnih hiš, delo kiparja, ki živi v eni od živahnih ulic La Candelarie. Ob večerih se iz številnih lokalov zasliši živa glasba najrazličnejših glasbenih zvrsti.

Bogota, zelene figure

Kolumbija

Bogota, glavni trg

Plesni spodrsjlaji

Kolumbijci so prijazni, **odprti in topli ljudje**, ki se radi zabavajo. Prav **vsí odlično plešejo** in zdi se, da se začnejo učiti plesnih korakov, še preden dobro shodijo. Nikomur ni nerodno in nikogar ni, ki bi v zadregi posedal ob plesišču, kot je to v navadi pri nas. Nekega večera sem se znašla v enem od številnih **salsa klubov** in prav nihče mi ni hotel verjeti, ko sem zatrjevala, da ne znam plesati salse. Fant, ki me je prosil za ples, se je nejeverno nasmihal, češ, res beden izgovor, in ker nisem hotela biti nevljudna, sem popustila in si mislila, kar bo, pa bo. Seveda sem potem soplesalcu vztrajno hodila po nogah in po nekaj minutah me je pogledal, kot da sem z Marsa, in rekel: »Ampak ... ti RES ne znaš plesati!« Ja, kaj naj ti rečem, saj sem te lepo opozorila. Dovolj sta bila dva ponesrečena plesa, da je cel klub dojel, da s temi turistkami ni nobene zabave, in potem ni nihče več kazal zanimanja zame, tako da sem lahko do konca večera lepo v miru posedala ob robu plesišča.

Skoraj izumrle Lisztove opice

Iz Andov sva se odpravili v **narodni park Tayrona**, ki leži čisto na severu ob Karibskem morju. Tam sva se za nekaj dni na potep odpravili peš – najprej skozi čudovit pragozd, ki je eno redkih območij na svetu, kjer še lahko vidimo že skoraj izumrle Lisztove opice. Te ne navadne drobne »prikazni« spadajo med opice tamarinke, njihovo oglašanje pa spominja na ptičje petje. Ime so dobile po madžarskem skladatelju Franzu Lisztu, s katerim imajo precej podobno pričesko. Če na spletu pobrsate za njegovo sliko, boste podobnost zagotovo opazili.

Tayrona, plaža

Nevarne čudovite plaže

Pot skozi gozd pripelje do neverjetno lepih peščenih plaž, okrašenih s slikovitimi debelušnimi skalami in seveda temno modrim morjem, ki je po nekajurni hoji po tropski vročini videti izjemno mamljivo. Vendar kopanje nikakor ni dobra ideja. **Visoki valovi in močni morski tokovi**, ki te odnesejo na odprto morje, so **nevarni celo za zelo dobre plavalce**, zato so plaže polne opozorilnih tabel, ki prepovedujejo plavanje in sporočajo, da se je na tem čudovitem kraju utopilo že več sto ljudi. V vodo greš lahko samo v zelo mirnih zalivih. Na takšnih mestih so postavljeni tudi kampi za obiskovalce, kjer sva spali v višjih mrežah, čez dan pa se poskušali prebijati naokrog po parku in odkrivati starodavna indijanska mesta, do katerih vodijo neverjetno strme in naporene poti.

Pirati s Karibov

Ste si ogledali film Pirati s Karibov? Mesto **Cartagena**, ki je bilo najina zadnja postaja na poti po Kolumbiji, se je skozi svojo divjo zgodovino pogosto bojevalo s čisto pravimi karibskimi pirati. V časih, ko so v Kolumbiji vladali Španci, je bilo tu **glavno pristanišče**, ki je karibsko obalo povezovalo z Evropo. Mesto je hranilo **neverjetne količine zlata**, ki so ga Španci odvzeli domačim indijanskim ljudstvom, potem pa so ga velike ladje odvažale v Španijo. Skladišča zlata so se seveda zdela mikavna tudi piratom. Zaradi številnih napadov so meščani v 17. in 18. stoletju okrog mesta zgradili močno obzidje, ki ga lahko vidimo še danes.

Tayrona, kamp

Cartagena,
stari del mesta

Zdaj so v Cartageni precej bolj mirni časi, saj zlata in piratov že stoletja ni nikjer več. Dogajanje je bistveno manj razburljivo kot nekoč, zato pa precej bolj prijetno, polno sonca in nasmejanih obrazov. Pisane ulice starega mestnega jedra ponujajo lepe sprehode čez dan in obilo ples-

Cartagena, moderni del
mesta s plažo

Prodajalka slastnih
sadežev

FOTOGRAFIJE: MOJCA STOJAN - DOLAR, SHUTTERSTOCK

Ali veš?

- Kolumbija je dobila ime po **Krištofu Kolumbu**, čeprav nikoli ni stopil na njeno ozemlje.
- V Bogoti in okolici vsako nedeljo za promet **zaprejo več kot 120 km** cest ter dajo prostor pešcem in kolesarjem.
- V oddaljenih kotičkih deževnih pragozdov na jugovzhodu Kolumbije še živijo **indijanska ljudstva**, ki imajo zelo malo stika z našim modernim načinom življenja.

ne zabave zvečer. Zunaj mestnega obzidja je zrasel **moderne del mesta z visokimi stolpnici**, ki se raztezajo vzdolž dolge peščene plaže. Niti približno ni tako lepa kot plaže v Tayroni, vendar se človeku vseeno prikupi. Morje je varno, simpatične črnke v pisanih oblekah pa prodajajo slastne sadeže najrazličnejših oblik, barv in okusov.

Mojca Stojan - Dolar

Oskrbniki v živalskem vrtu

Zoo je njihov drugi dom

Helena Žučko in Jože
Krašovec oskrbujeta zveri,
opice in slovenske divje
avtohtone živali.

Čistilci, natakariji, hišniki ... in še marsikaj. Dela z računalnikom je zelo malo, zato pa se med živalmi včasih zadržujejo tudi po dvanajst ur na dan. V živalskem vrtu skoraj ni dela, ki ga ne bi opravljali. Marsikdo si želi postati oskrbnik eksotičnih živali, a priložnost dobijo le redki.

VSE ŽIVALI SO PAMETNE

Za začetek boste morali dokončati vsaj srednjo veterinarsko šolo ali študij zootehniko. Večina oskrbnikov ima izkušnje s skrbjo za živali že od prej. Na najboljši poti so tisti, ki so živali gojili in oskrbovali doma ali pa s tem živeli na kmetiji. Ko dobijo službo v živalskem vrtu, pa je za oskrbnike zelo pomembna praksa. Živali spoznavajo postopoma, pravi Helena Žučko, oskrbnica opic, zveri in slovenskih avtohtonih divjih živali: »Najprej moraš žival zelo dobro spoznati. Žival vsakega oskrbnika sprejme drugače.« Njen kolega Jože Krašovec je dodal, da so še posebej prebrisani šimpanzi: »Vsakemu novemu oskrbniku nagajajo na primer tako, da mu zaloputneje lopute med prostoroma, ki jih oskrbnik upravlja s posebno ročico. Ročica se zavrti in oskrbnika lahko sune po roki. Oskrbnik mora sam ugotoviti, kako jih pretentati. Nobene živali ne sme podcenjevati. Vse so pametne.«

VOLČJE SKRIVALNICE

Veterinarska srečanja so za živali včasih boleča, zato si veterinarja zapomnijo in se pred njim skrijejo. Vešči oskrbniki pa znajo poskrbeti, da je srečanje z veterinarjem za živali kar najmanj stresno. Zato morajo pred prihodom veterinarja pri volkovih ogrado preurediti tako, da se ne morejo skriti v svoja skrivališča. »To smo enkrat pozabili in tri dni jih sploh nismo videli, cepili pa smo jih šele čez dva tedna. Bili so tako pametni, da je samo eden hodil ven pregledovat teren, ostali pa so se skrivali v skrivališču,« sta nam anekdoto z volkovi opisala Helena in Jože.

Jože Krašovec medvedom
hrano skrrije tudi na
nenavadna mesta.

Robi Prašnikar z azijsko slonico Gango

DELO NE SME BITI NEVARNO

Pa je delo z zvermi nevarno? Jože Krašovec nam je odgovoril: »Pri delu z nevarnimi živalmi, kot so tiger, šimpanz, medved ali velike mačke, enostavno ne sme priti do kritičnih situacij.« No, oskrbnik velikih rastlinojedcev Robi Prašnikar se je moral pred časom v ogradi z žirafami in noji vseeno srečati z nevarnostjo. Neodgovorni obiskovalec je namreč skočil med živali in napadel ga je noj. Največji ptič na svetu takoj za povodnim konjem v

Afriki ubije največ ljudi. Ko je napadel obiskovalca, je Robi pozornost preusmeril nase in ga tako rešil pred hudimi poškodbami. Potem ko sta opravila delo v ogradi z žirafami, je Robija Prašnikarja in sodelavca čakal trening z azijsko slonico. Gango že deset let redno trenirajo, tudi zajahajo, premakniti zna nekaj hloedov, se postavlja na zadnje noge in leže – ne za zabavo obiskovalcem, ampak predvsem zato, da vzdržuje kondicijo, mimogrede pa oskrbniki še preventivno pregledajo njeno telo.

PREDSTAVA JE RESNA STVAR

Iz istega razloga v živalskem vrtu pripravljajo tudi predstave z morskimi Levi, kjer se žival na prvem mestu uči trikov zato, da se navaja na ljudi in ravnanje, ki je nujno za veterinarske preglede in zdravljenja. »Čeprav sta videti kot kučka in se rada crkljata, moramo imeti v mislih, da je morski lev zver. Če bi bilo oskrbnika strah, bi morski Levi to začutili. Kogar je strah, sploh ne more delati z živalmi!« nas je po predstavi z enajstletnim Kallejem opozorila Jana Štifter, ki skrbi še za vse ptiče, kenguruje in surikate. »Če je treba morská leva uspavati zaradi operacije, morata biti vajena leči v fiksacijski boks in tam počakati. To vadimo med predstavo, sproti pa jih tudi pregledamo.«

Jana Štifter in kalifornijski morski lev med košarkarsko predstavo

OSKRBNIK ZA EN DAN?

No, pravzaprav lahko oskrbnik postane skoraj vsak. Vsaj za en dan. Tako lahko na primer hranite žirafe in pelikane, medvedom skrivate hrano, pomagata oprhati slona, zajahate kamelo, obiščete surikate in še marsikaj. Morda vam bo tako všeč, da bi bili to pripravljeni delati vsak dan. Tudi v mrazu, dežju in včasih pozno v noč ...

Se rad sprehajaš po gozdu? Kakšen gozd ti je najbolj všeč? Kostanjev gozd, kjer v oktobru nabiramo kostanj? Svetel gozd rdečega bora, kjer v podrasti uspevajo borovnice in orlova praprotn? Temačni smrekov gozd, kjer so tla prekrita z iglicami in storži? Ali pa morda bukov gozd, v katerem jeseni nabiramo jurčke?

Gozd

Več kot polovica ozemlja Slovenije je pokrita z gozdovi. Največ je bukovih in bukovo-jelovih gozdov. V naravi imajo gozdovi **nepogrešljivo vlogo**: proizvajajo kisik, varujejo tla, da prsti ne sperejo padavine ali odnese veter, zadržujejo vodo, blagodejno vplivajo na krajevno podnebje, preprečujejo plazove ...

Gozdovi so **polni življenja**: živa bitja najdemo v tleh, v podrasti, na drevesnih deblih in v krošnjah. Med gozdnimi rastlinami so najopaznejša **drevesa**. Poleg njih tu rastejo tudi različni grmi, zelnate rastline, praprotnice, mahovi in lišaji.

V podrasti borovega gozda rastejo borovnice.

Bukov žir je pomemben vir hrane za mnoge gozdne živali.

Med rastlinjem si iščejo hrano in zavetje **različne živali**. Po drevesnih deblih plezajo drobne žuželke in pajkovci, v krošnjah pa stikajo za plodovi, semeni in drugo hrano veverice, polhi ter različne vrste ptic. V podrasti in na gozdnih tleh se skrivajo žabe, močeradi, drobni glodavci in ježi. V gozdovih pa živijo tudi večje živali, kot so jeleni, srne, divje svinje, medvedi, volkovi. Nanje bomo na sprehodu naleteli le redko, saj se izogibajo človeku.

Če v gozdu srečamo medveda, ostanimo mirni in se počasi zadenjsko umaknimo, a nikoli v breg nad njim, ker bi se počutil ogrožen.

Glive v gozdu razkrajajo odpadlo listje in les. Njihova podgobja prepredajo gozdna tla in trohneča debla, svoja plodišča – gobe pa poženejo na površini.

Če pobrsamo po odpadlem listju, najdemo polže, stonoge, mokrice, pajke ... Mnogo živih bitij, ki prebivajo v gozdnih tleh, pa ne moremo videti, ker so predrobna. Njihova vloga v gozdu pa je vseeno velika: organske snovi razkrajajo v mineralne, ki jih za svojo rast potrebujejo drevesa in druge rastline.

Brglez v špranjah na drevesnem lubju išče pajke in žuželke. Plezati zna tudi z glavo navzdol.

Raziskuj

- Odpravi se v gozd in poskusi nabrati čim več različnih plodov. Poskusi ugotoviti, katerim vrstam dreves ali grmov pripadajo. Z daljnogledom od daleč opazuj, katere živali se gibljejo v krošnjah in na deblih dreves.
- Ponoči je gozdu zanimivo in strašljivo. V spremstvu odraslih se odpravi na nočni izlet v bližnji gozd. V tišini prisluškuj nočnim zvokom. Koliko različnih zvokov zaznaš?
- Razišči svoj najljubši gozd! Obišči ga v različnih letnih časih in opazuj, kako se spreminja. Poskusi opaziti in fotografirati ali narisati čim več različnih živih bitij.

Ljudje izkoriščamo gozdove predvsem **za pridobivanje lesa**. Sledove sečnje dreves lahko opazimo v veliki večini slovenskih gozdov. V nekatere gozdove pa ljudje ne posegajo in tudi v preteklosti niso. Takšnim gozdovom pravimo **pragozdovi**. Pragozdovi se razvijajo po svoje – kot jim narekuje narava. Tudi v Sloveniji imamo nekaj pragozdov in gozdov, kjer so bili vplivi človeka v preteklosti neznatni. Ohranjeni so ponekod na Kočevskem, v Trnovskem gozdu, na Snežniku, Gorjancih, na Pohorju ... Evropski pragozdovi so se razvili po zadnji ledeni dobi. Stari so okoli 10 000 let.

Ali veš?

- Na svetu pokrivajo gozdovi približno tretjino kopnega.
- Gozd sčasoma zraste povsod, kjer so primerna tla, prst, dovolj padavin in dovolj visoka temperatura.
- V grobem delimo gozdove na listnate, iglaste in mešane gozdove. V listnatih prevladujejo listavci, kot so bukev, hrast, pravi kostanj in beli gaber. Za iglaste gozdove so značilni iglavci: predvsem smreka, jelka, macesen ter rdeči in črni bor. V mešanih gozdovih uspevajo tako listavci kot iglavci.
- Golosek je na golo posekan gozd. V Sloveniji je tak način gospodarjenja z gozdom prepovedan.

Tinka Bačič

človeško telo

Jesen je tu, z njo več hladu, več prehladov in hujših bolezni. Kako se jim izogniti? Jesen prinese tudi vse več in več nove učne snovi. Kako jo osvojiti?

Za zdravje

Zdrav duh v zdravem telesu

Redni preventivni zdravstveni pregledi otrok so nujni in koristni. Zdravniki z njimi spremljajo zdravje, rast in

razvoj šolarjev. Vsak za zdravje zlahka veliko stori sam, če je telesno dejaven, se pravilno prehranjuje, če skrbi za telesno higieno in se pravočasno cepi proti nevarnim boleznim.

Gibanje

Hoja, tek, telovadba, kolesarjenje, planinarjenje, plavanje niso odlični le za zdravje, temveč tudi za preživetje dolgega časa. Z gibanjem krepimo pljuča, srce, vse mišice in možgane za učenje. Zaradi hlastanja po rekordih in slavi postaja vrhunski šport na žalost pogosto nevaren in škodljiv. Drugače je z rekreativnim športom. Če smo redno telesno dejavni in se pri tem ne obremenimo do bolečin, bomo za telesno odpornost storili veliko. Ne ogrožajo nas le virusi in bakterije, temveč nam v starosti pretijo kronične bolezni srca, žil, kosti, sklepov in ledvic. Z redno telesno dejavnostjo bomo te tegobe prav gotovo lažje preprečili.

Redna prehrana

Za zdrav način prehranjevanja je najbolj pomembno, da redno jemo vse obroke: zajtrk, malico, kosilo in večerjo. Če smo lačni, si lahko privoščimo še popoldansko malico. Če jemo počasi, nam občutek sitosti pove, kdaj smo pojedli dovolj. Raznovrstna, sveže pripravljena hrana je ključ za zdrav razvoj šolarja. Krepi telo, s tem delovne in umske sposobnosti. Mogoče se ti zdi nenavadno, vendar se boš z zdravo prehrano lažje učil.

Higiena

Na rokah, za nohti, na koži, laseh, zobeh in v prostorčkih med njimi se nabira umazanija. Umazani je del življenja. Dobra je predvsem za škodljive mikroorganizme, ki nam lahko škodujejo. Nič hudega. Narava nam je dala vodo in zdrav razum. Zaradi tega se redno umivamo, prhamo, kopamo. Zobe temeljito ščetkamo vsaj zjutraj in zvečer. Redno pa si tudi uredimo nohte na rokah in nogah ter lase, ki ves čas rastejo.

Cepljenje

nas varuje pred več hudimi nalezljivimi boleznimi. Kadar se cepimo, v telesu nastanejo protitelesa, ki poskrbijo za obrambo pred nevarnimi boleznimi. Prednost cepljenja je v tem, da protitelesa ostanejo v telesu veliko let (npr. cepivo proti klopnemu meningitisu), nekatera pa nas ščitijo vse življenje, npr. cepivo proti oslovskemu kašlju. S cepljenjem ne ščitimo le sebe, temveč in predvsem tiste, ki se ne morejo cepiti zaradi bolezni in so zaradi tega bolj ogroženi.

Ali veš?

- Za zdravje potrebujemo počitek. Osem do deset ur spanja ohranja zdravje.
- Pomembno je tudi dobro razpoloženje. Uživaj, veseli se in se zabavaj.
- Dolg sprehod v naravi krepi telo in duha.
- Živilo, ki bi vsebovalo vse vitamine, ne obstaja.
- Jabolko dobro dene dlesnim in zobem ter je sploh zelo zdravo.

ta mesec

OPAZUJEM IN RAZISKUJEM

OKTOBER

november

Ruj se obarva rdeče

Oktobera kraška pokrajina zažari v barvah ognja: oranžni, rumeni in v razkošju odtenkov rdeče. Za čudovite prizore je zaslužen ruj. To je listopaden grm z ovalnimi listi, ki se jeseni obarvajo živo rdeče. V Sloveniji je najpogostejši na košenicah in pašnikih Krasa, najdemo pa ga tudi drugje. Ruj uporabljajo za naravno barvanje usnja, volne in svile.

Polhi se odpravljajo na zimsko spanje

Te ljubke sive živalce zimo preživijo tako, da jo prespijo. Brlog se največkrat uredijo med koreninami večjih dreves ali v globokih skalnih razpokah, ki vodijo v kraško podzemlje. Mehko si jih posteljejo z listjem. Spijo tako, da se zvijejo v klobčič, košate repe pa si ovijejo prek glave in hrbta. Prebudili se bodo šele spomladi.

Na bukvi dozori žir

Bukve imajo v času, ko dozori žir, veliko različnih obiskovalcev. Na pojedino pridejo veverice, polhi, divji prašiči, miši, dleski, ščinkavci, šoje ... Celo medved se oglasi! Žir je masten in zelo hranljiv. Živali si na takšnih pojedinah pridobijo maščevje, ki jim pomaga preživeti zimo. Kuhan ali pražen žir je užiten tudi za ljudi. Ponekod iz žira stiskajo obstojno in kakovostno olje.

Kakiji postanejo sladki

Kaki je po vsem Sredozemlju precej razširjeno sadno drevo. Raste tudi pri nas, na toplih in sončnih mestih: kjer uspeva vinska trta, dobro raste tudi kaki. Veliki oranžni plodovi kakija po videzu nekoliko spominjajo na paradižnike. V oktobru in novembru dokončno dozori in jih lahko jemo. Kakijevo drevesce lahko vzgojimo iz semena, ki ga izbrskamo iz plodu.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK, ILUSTRACIJE: JAKA VUKOTIČ

moj planet

NOVO

5 SVEŽIH RUBRIK

IMENITNA DARILA IN PRILOGE

ČE ZDAJ NAROČITE, NAJVEČ DOBITE!

PRIJAZNO DENARNICI

20 % CENEJE

za naročnike v šoli

16 % CENEJE

za naročnike na domu

PLAČILO NA 3 OBROKE

Prejmete novembra

Prejmete marca

Knjigi s sočnimi in osupljivimi zanimivostmi
o našem planetu in živalih

Prikupne živali za okras,
zanimivi plakati za učenje

Še več nalog za zabavno raziskovanje na
www.mladinska.com/moj_planet/ucni_listi

PROSIMO, VPIŠITE SVOJE PODATKE

Da, naročam revijo/komplet revij (prosimo, označite):

- ☐ **Moj planet:** 15,60 € x 3 (46,80 €) za naročnike v šoli ali 16,64 € x 3 (49,92 €) za naročnike na domu (v prosti prodaji 59,40 €)
- ☐ **Pil in Moj planet:** 26,66 € x 3 (79,98 €) za naročnike v šoli ali 28,44 € x 3 (85,32 €) za naročnike na domu (v prosti prodaji 116,40 €)
- ☐ **Moj planet in Gea:** 28,08 € x 3 (84,24 €) za naročnike v šoli in 29,84 € x 3 (89,52 €) za naročnike na domu (v prosti prodaji 123,00 €)

Ime in priimek otroka

Naslov otroka

Poštna št.

Pošta

*Datum rojstva otroka

Razred

Ime in priimek plačnika

Vpišite sorodstveno razmerje (starši, stari starši ...)

Naslov (vpišite samo, če se razlikuje od otrokovega)

Poštna št.

Pošta

*Datum rojstva plačnika

*E-pošta

*Telefon

*GSM

Datum naročila

Davčna št.

Podpis plačnika

*neobvezni podatki

PRODAJNO-PLAČILNI POGOJI

DDV je zajet v ceno. Darila za naročnike bosta priloženi novembrskim in marčevskim številkam revij. Naročnino zaračunavamo v 3 obrokih brez obresti. S podpisom potrjujete, da ste seznanjeni s prodajno-plačilnimi pogoji, ki so natisnjeni na naročilnici, in da ste bili nanje ob nakupu izrecno opozorjeni, ter dovoljujete, da Mladinska knjiga Založba, d. d., Mladinska knjiga Trgovina, d. o. o., in Cankarjeva založba – Založništvo, d. o. o., z namenom izpolnjevanja ali uveljavljanja pravic iz pogodbenega razmerja in neposrednega trženja vzpostavijo, vzdržujejo in upravljajo evidenco z vašimi osebnimi podatki za neomejeno časovno obdobje ter posredujejo te podatke za te namene druga družji. Vse navedene družbe zagotavljajo varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov. Kadarkoli lahko pisno ali po telefonu zahtevate, da v 15 dneh trajno ali začasno prenehamo uporabljati vaše osebne podatke za namen neposrednega trženja ter vas o tem v nadaljnjih 5 dneh obvestimo na naše stroške. ☐ Označite z znakom x, če v prihodnje ne želite prejemati promocijskega gradiva. Naročilo/pogodba se sklepa v slovenskem jeziku. Sklenjena pogodba je shranjena v Službi oskrbe kupcev Mladinske knjige Založbe, d. d., Slovenska 29, Ljubljana. Naročilo na domači naslov bomo vsako leto obnovili, dokler ga ne boste pisno ali osebno prekinili. Prekinitev velja za naslednje obračunsko obdobje. Pri sklenitvi pogodbe o dobavi časopisov, revij in periodičnega tiska nimate pravice do odstopa od pogodbe za že prejete izvide. Če kupec ne poravnava zapadlih obveznosti v roku, ki je naveden na položnicah, zapade celotna preostala kupnina v takojšnje plačilo ter jo bomo sodno izterjali z zakonskimi zamudnimi obrestmi, pred tem pa bomo pustili petnajstdni rok za poravnavo obveznosti. Družba je vpisana v register pri Okrožnem sodišču v Ljubljani pod številko 1/02643/00, osnovni kapital znaša 5.141.149,22 EUR.

Naročilnico oddajte v šoli, če želite revijo prejemati v šolo (velja cena za naročnike v šoli). Če želite revijo prejemati na dom (velja cena za naročnike na domu), naročilnico vložite v ovojnico in pošljite na naslov **MLADINSKA KNJIGA ZALOŽBA, Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, najkasneje do 30. 10. 2013.**

www.mladinska.com/revije

080 11 08

fotografija
meseca

JEŽI se jeseni pripravljajo na zimsko spanje in se morajo porediti. Med zimskim spanjem se jim zniža telesna temperatura s 34 na pičle 4 stopinje Celzija. Srce udari le 20-krat na minuto, ko so budni, pa kar 190-krat. Zelo se upočasni tudi dihanje. Če je jeseni jež presuh, se spomladi sploh ne zbudi.

Na vprašanja odgovarja
Maja Stopar, dr. vet. med.

Živijo,

doma imam želvo rdečevratko, zanima me, koliko lahko zraste v akvariju in kako naj ji pristrižem kremplje. Vnaprej se ti zahvaljujem.

Lara, 10 let

Dragi doktor Vetko!

Moja teta ima majhnega belega psa. Rada bi izvedela, zakaj se tak majhen kuža uleže na pločniku in noče naprej. To me zelo zanima, prosim, da mi čim prej odgovoriš.

Tina Habjan, 11 let

Tina, tole je pa zagonetno vprašanje. Ne vem namreč, kakšne misli se tetinemu kužku podijo po glavi, da se trmasto uleže in ne želi naprej na sprehod. Tako lahko le ugibava, kaj bi bil možen vzrok takega vedenja. Najprej je treba vedeti, kako dolg je pravzaprav sprehod do trenutka, ko kuža noče naprej. **Majhni kužki se včasih utrudijo hitreje, kot bi si mi mislili.** Ali je kuža vaje dolгих sprehodov? Ima kondicijo? Ali ga kaj boli? Morda šepa? Ima poškodovano tačko ali blazinice? Ima predolge kremplje? Je že star? Ali ga teta potem vzame v naročje in pocrklja? Morda se je razvadil in se mu ne ljubi hoditi, pa se raje pusti nesti v naročju? Se morda ustavi vedno na istem mestu? Kaj pa, če je tam nekaj, česar se boji? Ali pa nekaj, kar mu je zelo všeč? Malo razmisli in še malo zasliši teto, kaj se res zgodi v tem trenutku. Prepričana sem, da boš bistra deklica kot si hitro ugotovila, kam pes moli taco.

Lara, v akvariju/terariju imajo želve precej omejen prostor; odvisno seveda od tega, kako velikega si si omislila. A četudi imaš največjega, kar si ga lahko kupila v trgovini, tvoja rdečevratka verjetno ne bo dosegla velikosti, ki bi jo v naravi. Naše želvice v ujetništvu ostajajo običajno nekoliko manjše kot njihove prosto živeče vrstnice. Krempljce ji seveda lahko postrižeš, ti pa **priporočam, da to vsaj prvokrat opravi veterinar**, ki bo presodil, ali so res predolgi, ter ti pokazal, kako se to pravilno naredi. Prav tako si boš morala omisliti prave kleščice. Svojo živalco lahko namreč precej poškoduješ, če krempljcev ne strižeš pravilno.

Dragi dr. Vetko!

Zanima me, kako
kokoši naredijo jajca.

Lara, 12 let

Dragi dr. Vetko!

Vem, da si zelo dober, ker
odgovarjaš planetovcem na njihova
vprašanja. Odločila sem se, da te
bom tudi jaz nekaj vprašala: koliko
časa mora muca spati in kje.

Hvala za odgovor!

Katerina, 11 let

KLara, tole vprašanje pa je vredno celega članka in ne le odgovora pri dr. Vetku! **Nastanek jajca je namreč zelo zapleten in je pravo čudo narave.** Tudi če pustimo ob strani večno vprašanje o tem, kaj je bilo prej, kokoš ali jajce, je sam nastanek jajca v rodilih kokoši prav neverjeten proces. Pravzaprav se vse začne zelo običajno. Začetek vsakega bodočega jajca je jajčece, ženska spolna celica, ki dozori in se sprosti iz jajčnika kokoši. Ta začne svoje neverjetno potovanje po dolgem jajcevodu. Do tu poteka še vse prav podobno kot pri drugih živalih, ali pri ženski.

No, tale jajčna celica pa je vendarle nekaj posebnega, saj je pravzaprav rumenjak. Ja, tista lepo rumena »kroglica« v jajcu. Jajčna celica se lahko na začetku poti v jajcevodu oplodi ali pa tudi ne. Tak rumenjak (oplojen ali neoplojen) potuje po jajcevodu in okrog njega se počasi nalaga beljak. Beljak so plasti beljakovin, večinoma albuminov. Na poti po jajcevodu navzdol se nastajajoče jajce neprestano vrti in obrača. Na določenem delu jajceveda se s posebnimi, »vrvicam podobnimi vlakni« rumenjak pričvrsti v beljak. Skoraj na koncu poti pa se doda še trda, s kalcijem bogata jajčna lupina in jajce je zunaj, v gnezdu. Seveda je tale opis zelo preprost, vse skupaj teče precej bolj zapleteno in z mnogo več vmesnih stopenj ter plasti. **Celoten nastanek jajca traja približno en dan.** Vidiš? Zato pa kokoši znesejo v poprečju eno jajce na dan. In kot smo zapisali zgoraj – ni nujno, da se jajce oplodi, torej jajce nastaja vsak dan (ali pa skoraj vsak dan, saj je tudi tu kar nekaj dejavnikov, denimo starost kokoši, dolžina dnevne svetlobe ...), ne glede na to, ali je v bližini petelin ali ne.

In zakaj sploh ves ta zapleten postopek?

Piščanček pride na svet kot jajce in še 21 dni živi v jajcu od vseh do-brot, ki jih je kokoš že prej »nalo-žil« vanj! Po 21 dneh je že dovolj razvit (pa tudi hrane mu zmanjka in prostora, saj zelo hitro raste!), da s kljunčkom predre lupino in pokuka iz jajčka. So kar izjemne, tele naše kokoške, kajne?

Muce so res zaspanke, skoraj **dve tretjini življenja namreč spijo ali dremajo.** Seveda, mladi mucek spi več kot odrasli. Ne skrbi, muca bo že sama vedela, koliko časa mora spati ... Kje naj spi, je tudi bolj njena izbira kot tvoja odločitev. Boš videla, mačko je precej težko v kar koli prepričati, če tega sama noče.

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na moj.planet@mkz.si. Če je objavljeno tvoje pismo, nam čim prej pošlji svoj naslov, da ti pošljemo **nagrado!**

Tokrat bomo avtorjem pisem podarili knjigo Dese Muck Čudežna bolha Megi in želvici Taška in Toni.

Dr. Vetku lahko zastavite vprašanje tudi na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet.

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Podtalnica -

Podtalnica je voda, ki se vsakodnevno pretaka v tleh pod nami. Težko si jo predstavljamo, saj je skrita tik pod površjem ali pa globoko pod njim. Kadar leži tik pod površino, to opazimo kot jezero ali močvirje, na površino pa lahko priteče kot izvir.

Skrita voda

Podtalnico si predstavljamo kot veliko barje, kjer vode sprva ne vidimo, dokler ne stopimo na mehka tla in nam čevlji oblije voda. Ta ogromna luža je razlita v tleh kotlin in dolin, med prodom in peskom v več plasteh, ki so lahko med seboj ločene in so v različnih globinah. Prav tako v nižinah rastejo največja slovenska mesta in deluje intenzivno kmetijstvo. To pa sta tudi največja porabnika in obenem onesnaževalca podtalnice.

Podtalnico pijemo

V Ljubljanski kotlini, na Dravskem in Ptujskem polju, v Celju, Brežicah in Krškem z okolico ter drugih manjših nižinah črpajo svojo pitno vodo za javno omrežje iz podtalnice. Do nje pridejo z vrtino, ki je izkopana v tla. Območju vrtine pravimo zajetje. Tam vodo redno kontrolirajo in skrbijo, da je za uporabnike zdrava. Včasih je potrebno kloriranje (razkuževanje z dodajanjem klora). Voda iz podtalnice je primerna tudi za namakanje kmetijskih površin in rabo v industriji.

Onesnaževanje podtalnice

Ne glede na prostorsko ločenost od površja lahko podtalnico umažemo. Razlitje motornih olj, čezmerno gnojenje v kmetijstvu, škropljenje z zatiralnimi sredstvi (pesticidi), nepravilno odlaganje odpadkov in industrijske odplake jo lahko začasno ali trajno onesnažijo. **Edina rešitev je, da takšnih snovi ne vnašamo v okolje in da z nevarnimi odpadki ravnamo previdno.**

Varujmo podtalnico

Vsa parkirišča, smetišča ter industrijski objekti bi morali imeti lovilnike odpadnih tekočin, da te ne odtečejo v tla. Vsi odpadki morajo končati na uradnih smetiščih, nevarne odpadke pa oddajmo pristojnim službam. Pri delu v gozdu in na kmetijskih površinah bi morali za delovanje strojev uporabljati biorazgradljiva olja. Gnojiti bi morali le z naravnimi gnojili in še ta uporabljati v pravih količinah in ob pravem času. Izogibati bi se morali škropljenju s kemičnimi sredstvi (pesticidi), ne samo na kmetijskih površinah, ampak tudi v domačih vrtovih in sadovnjakih. Še posebej pa je zaradi plitvih tal nevarno onesnaženje podtalnice na kraških tleh.

voda pod našimi nogami

Zakaj so mnogi vodnjaki suhi?

Višina podtalnice se spreminja. Obilne dežne in snežne padavine jo napajajo in povzročajo dvig gladine. Dolgotrajne suše ali čezmerno črpanje jo nižajo. Najlažje to opazimo v vodnjakih. Babice in dedki vam bodo znali povedati, da je bilo nekoč v vodnjakih vedno dovolj vode, danes pa je njihovo dno suho. Podtalnica je upadla za nekaj metrov, in če bi želeli imeti v vodnjakih spet vodo, bi jih morali poglobiti.

Voda iz ledenih dob

Podtalnica kroži in se premika, kar je odvisno od nagiba zemeljskih plasti in gravitacije. Hitrost premikanja je lahko od 1 metra na leto do 1 metra na uro. V osrednji in zahodni Sloveniji se pretaka hitreje in ima redne dotoke s površja, zato obstaja večja možnost za onesnaženje. V severovzhodni Sloveniji pa so raziskovalci ugotovili, da je voda v globljih plasteh stara tudi 10 000 let in več, torej še iz časa ledenih dob. Tako stara voda pa je med tisočletji pridobila prav posebne lastnosti.

Rojstni kraj mineralnih in termalnih voda

Voda, ki je že tisočletja v tleh, se je med pretakanjem med kamninami obogatila z rudninami in minerali. Ponekod se je tudi bolj segrela. Tako so nastale mineralne in termalne vode, ki jih je pri nas največ v Prekmurju. Črpajo jih za ogrevanje rastlinjakov in stanovanjskih stavb ter za kopališča in zdravilišča. Iz enakega vira prihajajo ustekleničene mineralne vode.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK, ILUSTRACIJA: DAMJAN STEPANČIČ

Si kdaj opazil ...

... da je gradbeno jamo po nekaj dneh napolnila voda, deževalo pa ni?
Vanjo se je natekla podtalnica.

Urška Galien

Veter je eden najstarejših obnovljivih, do okolja prijaznih virov energije, kar jih človeštvo izkorišča sebi v prid. Vse od antike do sodobnosti je bil veter gonilna sila pomorstva. Na kopnem naj bi že okrog leta 1750 pred našim štetjem Babilonci uporabljali prve mline na veter. Njihovo uporabo naj bi omenjal celo zakonik babilonskega kralja Hamurabija. V Evropi smo mline na veter začeli uporabljati od 12. stoletja dalje, večinoma za mletje žita.

Vetrna turbina

Vzgon za zagon

Znanje pomorskih veščin, ki so jih obvladala severnoevropska ljudstva, se je preneslo na gradnjo vetrnic. Pri gradnji njihovih krakov so upoštevali načelo vzgona – načelo, ki so ga znanstveno raziskali šele v 20. stoletju z razvojem letalstva in pri katerem sila vzgona kaže v nasprotni smeri od sile teže in tako potiska telo navzgor.

Naelektreno

S prehodom na uporabo električne energije okrog leta 1882 je vzniknila ideja, da bi vetrnice izrabili za proizvodnjo električnega toka. Eno prvih poskusnih naprav je leta 1891 izdelal danski znanstvenik Poul la Cour, ki je izvajal natančne poskuse z različnimi oblikami krakov vetrnice. Njegove raziskave so bistveno prispevale k nastanku prvih vetrnih turbin v tržne namene.

Oče

Eden izmed prvih očetov moderne vetrne turbine je bil nemški fizik Albert Betz. Leta 1920 je položil znanstvene temelje za razvoj vetrne tehnologije ter določil razvojno pot, ki je usklajena z gradbenimi in fizikalnimi omejitvami izrabe vetrne energije. Inženirji še danes upoštevajo njegove smernice pri oblikovanju krakov.

Stolpi

Sodobne vetrne turbine so ogromni stolpi, ki so visoki tudi več kot 100 metrov in ob pravi moči vetra proizvedejo tudi do 5 megavatov električne moči. Moč ene izmed takšnih turbin oskrbi z električnim tokom tudi več tisoč gospodinjstev. Prvi pogoj je le ta, da veter vztrajno in enakomerno piha.

Kaj gre kam

Osrednji gradbeni element turbine je **rotor** – nekakšno »vetrno kolo«, ki je pritrjeno na **gred**, nanj pa so pritrjeni **kraki**, ki jih zračni tok spravi v gibanje. Vrtenje se po gredi in gonilu preneša na generator, ki proizvede električni tok.

Prava mera

Vetrna turbina zahteva točno določeno jakost vetra, da bi lahko uspešno delovala. Če je jakost med 2 in 3 po Beaufortovi lestvici – ta se uporablja v pomorstvu in se imenuje po irskem admiralu z začetka 19. stoletja Francisu Beaufortu – začne naprava proizvajati električni tok. Od jakosti 10 dalje je nevarnost mehanske obremenitve tako velika, da moramo turbino izklopiti.

Da Vinci Learning

MINI kviz

Obkroži pravilno trditev.

1.

Na gradnjo vetrnic je najprej vplivalo

- a) letalstvo
- b) mlinarstvo
- c) pomorstvo

2.

Sila, ki potiska krake vetrnice ali vetrne turbine navzgor, se imenuje

- a) teža
- b) vzgon
- c) navor

3.

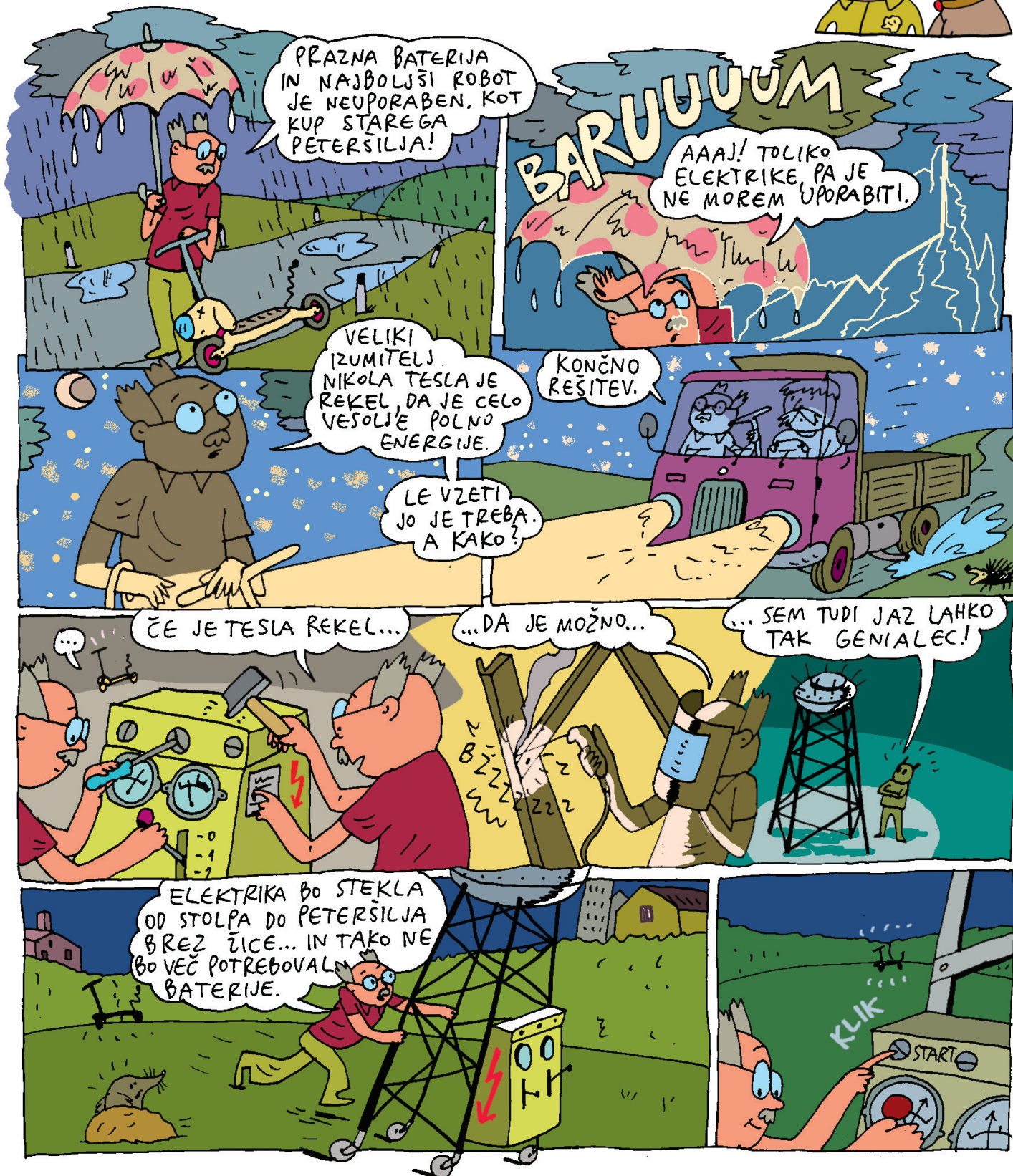
V vetrni turbini električni tok proizvaja

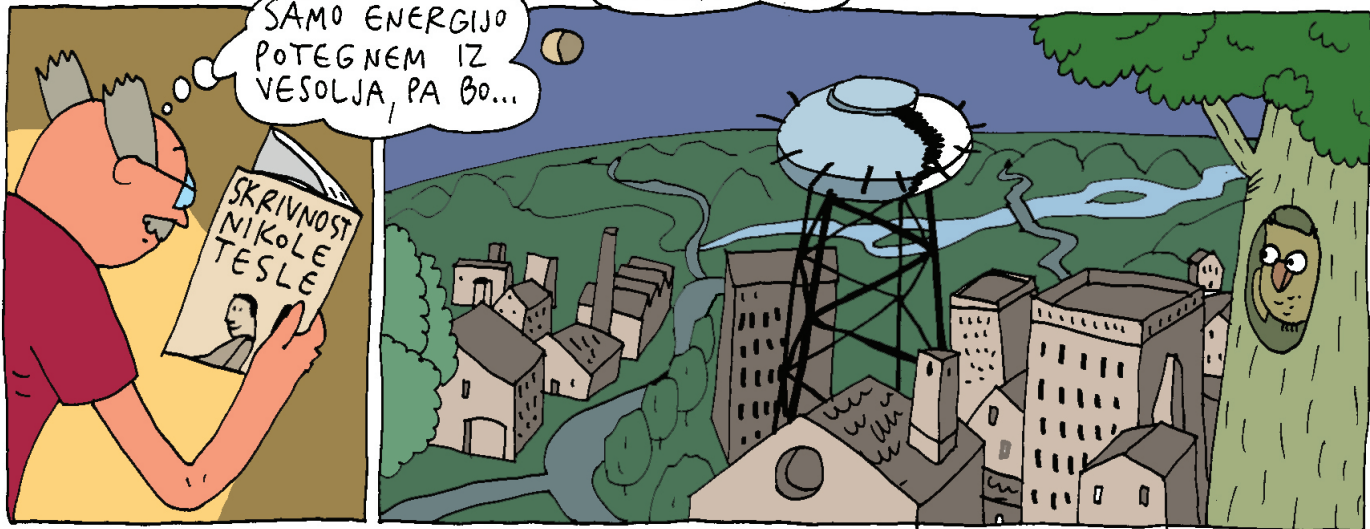
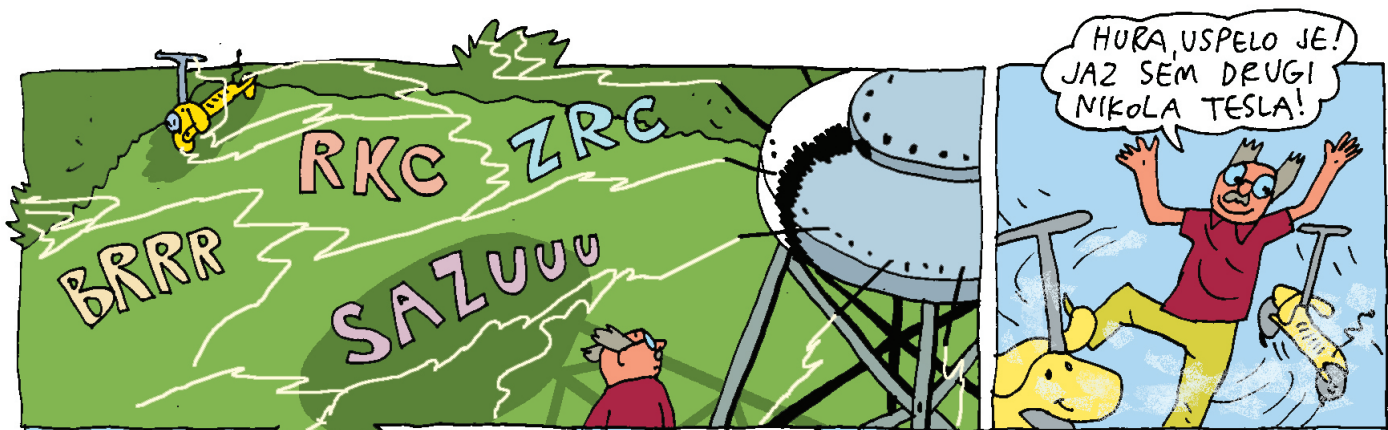
- a) generator
- b) terminator
- c) rotor

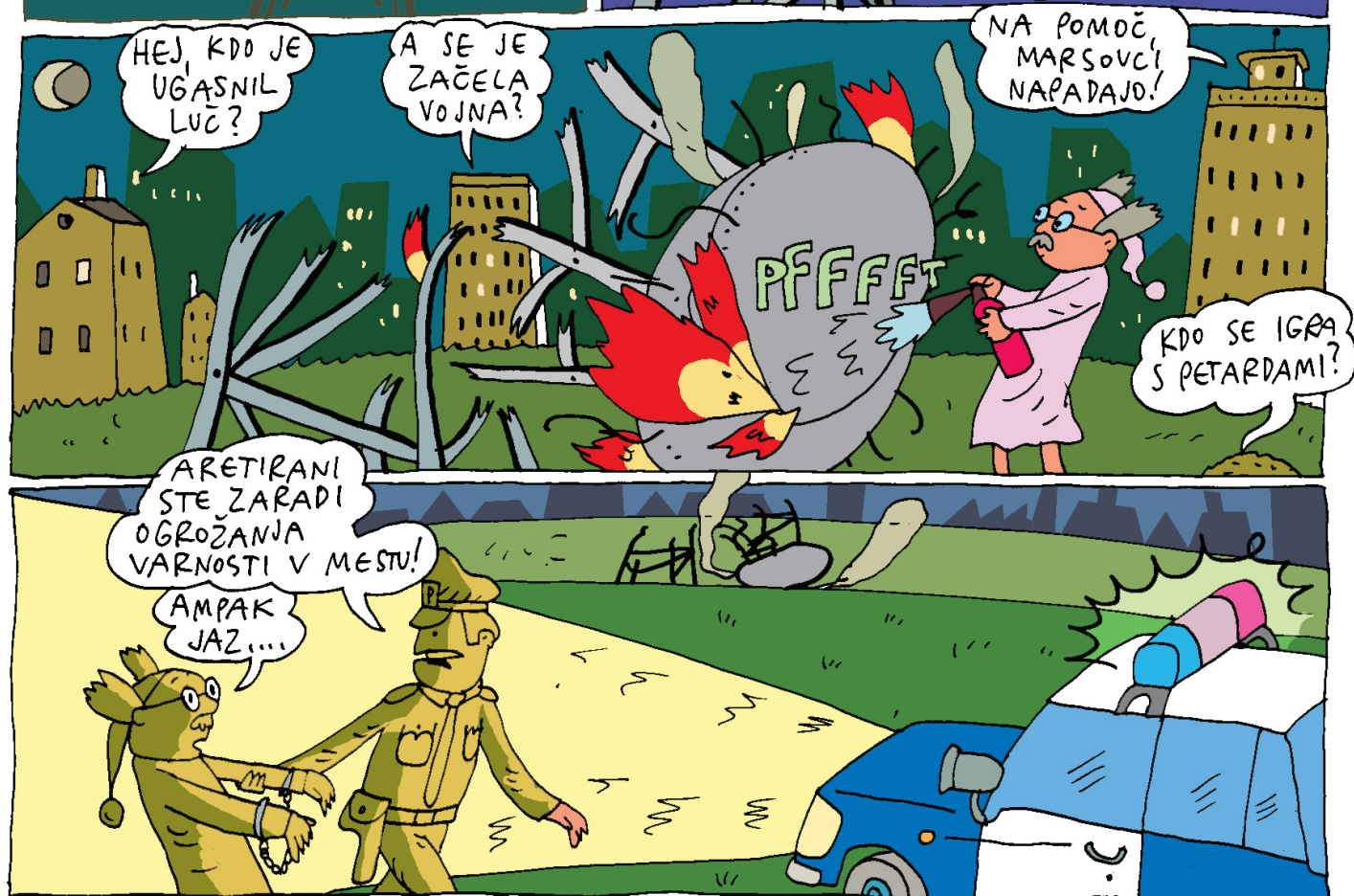
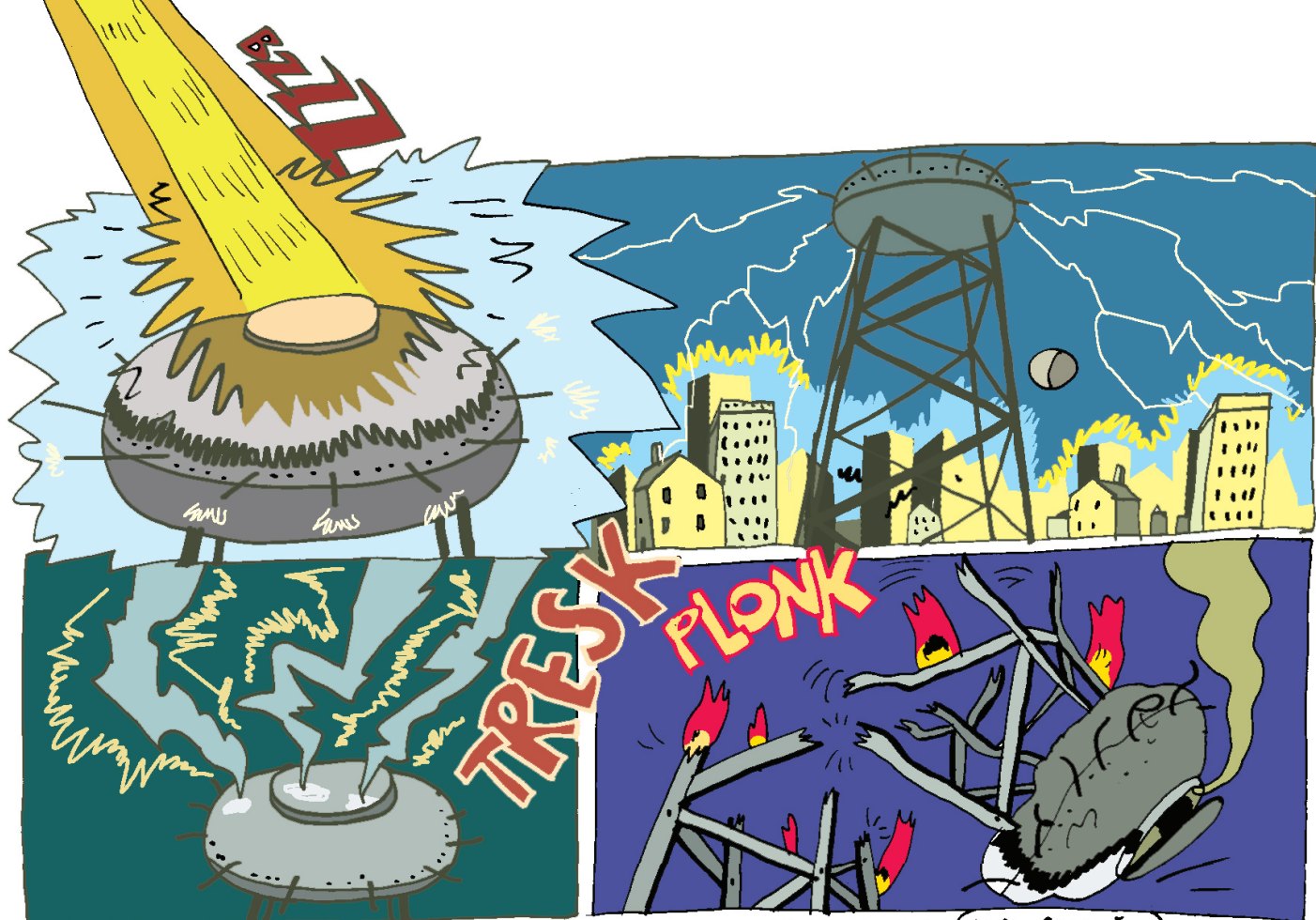

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK, ILUSTRACIJA: JAKA VUKOTIČ

ZA VEČ O VETRNI TURBINI PREKLOPITE NA TV-PROGRAM **DA VINCI LEARNING** ali OBIŠČITE SPLETNO STRAN <http://si.da-vinci-learning.com>.

Grad Snežnik

Ob koncu poletja smo si na obronkih snežniških gozdov ogledali mogočen grad, kjer vidimo, kako so plemkinje in plemiči živeli pred 150 leti. Bogato opremljene sobe so namreč skoraj točno take, kot so jih pred sedemdesetimi leti zapustili zadnji lastniki.

Knez Herman je dobil v dar pohištvo iz Egipta in tako pod Snežnikom užival v »faraonskem slogu«.

Skrivnost grba gospodov Snežniških: nekoč so lahko obiskovalci na grad prišli samo po lestvi.

Na začetku popotniška postojanka

Na poti, kjer so tovarniki v davnih časih s Kranjske potovali proti morju, je pred skoraj tisoč leti zrasla preprosta utrdba z enim stolpom. Popotniki so se tu odpočili in najedli, preden so se podali na naporno in nevarno pot skozi snežniški pragozd. Še bolj kot zveri so bili nevarni razbojniki, zato so srednjeveški trgovci včasih dobili tudi vojaško spremstvo. Prvi znani lastniki so bili gospodje Snežniški: po njih sta dobila ime grad in mogočna gora Snežnik.

Turki gradu niso mogli do živega

Skoraj petsto let je bil Snežnik hladna srednjeveška utrdba, v kakršni si danes ne bi želeli prebiti niti tedna dni. Pred približno petsto leti pa so grad povečali. Obdajal ga je z vodo napolnjen obrambni jarek, čez katerega je vodil lesen most. Pravijo, da so grad oblegali tudi Turki. V spomin na te hude čase v jedilnici visita štiristo let stara turško bodalo in stre-me, ki so ju našli v grajskem ribniku.

Pogled skozi vhod. Zadaj se vidi firbčnik, okno, skozi katero so zvedavi graščaki videli, kdo je prišel na obisk.

Ko grad postane »vikend«

Še prijetnejšo podobo je grad dobil pred sto petdesetimi leti, ko je postal lastnik saški plemič Jurij Schönburg-Waldenburg. Njegov oče, ki je grad kupil skrivaj, mu ga je podaril po smrti. Čeprav je bil Snežnik od doma v Nemčiji oddaljen skoraj tisoč kilometrov, se je knez Jurij takoj zaljubil v posestvo in si ga izbral za svojo poletno rezidenco. Z ženo Luiso sta posestvo temeljito obnovila. Z otroki Hermanom, Ulrikom in Ano so se na Snežnik vračali v toplejših mesecih leta, otroci pa so na Kranjskem ostali tudi celo leto ali dve.

Varuhi narave

Knez Jurij je zaslužen tudi za ohranitev bogastva snežniških gozdov. Gospodariti je začel z lesom, po njegovi zaslugi pa so zavarovali več živali, med njimi medveda, risa in sovo uharico. Ker so že pred tem iztrebili snežniškega jelena, je knez poskrbel za naselitev jelenov izza Karpatov. Kot je bilo v tistih časih v navadi, so bili Jurij in njegova sinova tudi navdušeni lovci. Takrat je bilo volkov mnogo več kot danes in ker so delali škodo, so jih pozimi redno odstreljevali. Zato se v gradu ne čudite preprogam iz volčje kože.

Največja trofeja v gradu je medved, ki ga je uplenil princ Herman.

Grad Snežnik

Življenje na gradu

Pozabimo na zgodbe o zlobnih graščakih! Saški knezi so bili znani kot dobri gospodarji, ki so lepo poskrbeli za svojo služinčad pa tudi za okoliške prebivalce – po zaslugi grajskih gospodarjev so v okoliških vaseh dobili elektriko! Na grajski pristavi so gojili govedo, v ribniku potočne rake in postrvi, v vrtnariji zelenjavo. Zato so potrebovali veliko delavcev, ki so jih izbrali med tamkajšnjimi prebivalci. Imeli so tudi kočijaža, kuharja in dva pedentarja, služabnika, ki sta skrbela za udobno življenje na gradu. Le spletična kneginje Ane je prišla iz Nemčije. Pomagala ji je pri oblačenju, spletnju kitk in spletnju ... spletu.

Tudi knez Ulrik je uporabljal nočno posodo. Ne kakršnekoli – bila je iz porcelana, kot se za kneza spodobi.

FOTOGRAFIJE: MATEJ ZALAR

Toplina pod snežniškimi gozdovi

V Sloveniji imamo veliko gradov, a še niso tako lepo opremljeni kot Snežnik. Vsak kos pohištva je točno tak, kot so ga zapustili knezi. Tako lahko uživamo v vzdušju iz časov, ko so sem prihajali na obisk knezi s severa Nemčije. Bi se tudi vi hitro navadili grajskega življenja?

Pelji starše na izlet

- Muzej Grad Snežnik
www.nms.si
- Loška dolina
Loskadolina.info

Matej Zalar

Najbrž si že kdaj slišal rek »vsi za enega, eden za vse«. To pomeni, da so vsi pripravljeni pomagati drug drugemu. Ampak žal nismo vsi taki ... Najbrž poznaš koga, za kogar bi veljalo »vsi za enega, eden zase«. Kar pomeni, da poskrbi samo za svojo ... »ta zadnjo«. Pa ti, koliko si tovariški do drugih?

1. Sošolec zboli in zato manjka v šoli. Mu posodiš zvezke, da prepiše snov?

- *** Če me prosi, mu posodim. Sam na to ne pomislim.
- * Ni šans. No ja, pripravljen sem mu posoditi, če mi to povrne vsaj s piškoti.
- *** Seveda mu posodim. Če to vem vnaprej, celo lepše pišem, da mu bo lažje.

2. Sošolki škriplje pri matematki, ne razume snovi. Ti to snov na srečo obvladaš.

- *** Ponudim se, da ji razložim. Vem, kako težko je, če česa ne razumeš.
- ** Če učiteljica predlaga, naj ji snov razložim, to naredim.
- * Ahaha, sošolka je zaostala! Kar naj se muči. Debilom ni pomoči.

3. Oče tvojega vrstnika je izgubil službo. Ni jim lahko, marsičesa si ne morejo privoščiti.

- *** Večkrat ga s čim pockljam ali mu kaj dam, tudi če se sam čemu odrečem.
- * Ja, in? Njihov problem. Je oče že kaj takega naredil. Sami so si krivi.
- ** Če mi mama namigne, da kakšne igrače ne potrebujem več, mu jo podarim.

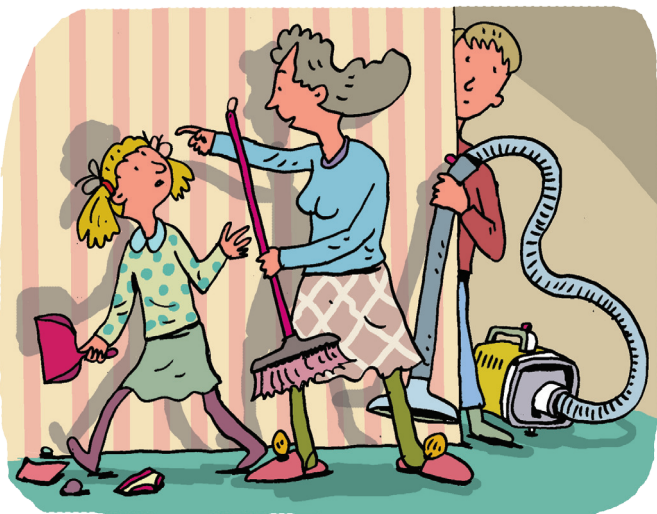
4. Na poti iz trgovine srečaš soseda tvojih let, ki se šibi pod težo vrečk z nakupljenimi stvarmi.

- * Naj tovari, osel! Ubiram svojo pot. Aja, in naj se mi umakne, da grem mimo.
- ** Če mu kaj pade po tleh, to pobereš. Če mi reče, mu pa priskočim na pomoč.
- *** Takoj mu odvzamem večji del bremena in ga pospremim do doma.

5. Sestro se želita igrati na dvorišču, a ona sme šele, ko pospravi svojo sobo.

- * Ja, res ima svinjak, kar naj pospravlja, se bom že sam zamotil.
- *** Tiho, ne da bi starši izvedeli, ji priskočim na pomoč. Tako sva hitreje zunaj.
- ** Če mi obljubi, da bo naslednjič ona pomagala meni, ji pomagam.

Barbara Jarc

Od 5 do 8 zvezdic

EDEN ZASE

Od 9 do 12 zvezdic

**KO KDO POKAŽE
S PRSTOM**

Od 13 do 15 zvezdic

EDEN ZA VSE

Si res izbral prave odgovore?
Tvoja izbira namreč ni
preveč navdušujoča ...
Predvsem najprej poskrbiš
zase, tudi takrat, ko bi lahko
pomagal. Si kdaj pomislil,
kako bi bilo tebi, če ti nihče
ne bi priskočil na pomoč? Če
bi se s tabo ukvarjali samo, če
bi jim plačal? Mar ni veliko
več vredno, če nekaj damo, ne
da bi imeli zadaj računico? Vse
se vrne. Pomisli še na druge!

Ljudem sicer pomagaš, kar je
vse lepo in prav. A kot kaže,
te morajo najprej prositi ali
pa te mora kdo opozoriti, da
potrebujete tvojo pomoč. Pa
ti, rad vidiš, če ti kdo pomaga?
Mar ni to veliko lepše, kot pa če
moraš najprej prositi? Poskusi
biti bolj pozoren, poskusi
večkrat sam od sebe priskočiti
na pomoč. Ljudje ti bodo vrnili,
boš videl, pa še dobro se boš
počutil.

Nad tvojimi odgovori smo
navdušeni! Ni ti treba posebej
pokazati, da je nekdo v
težavah, ti to opaziš že sam.
In ne samo to – takoj si mu
tudi pripravljen priskočiti na
pomoč! To je zelo dragocena
lastnost, čestitamo! Dobro
je le, če paziš, da te ne bi kdo
izkoriščal. Prav je, da smo si
enakovredni – če ti nekomu
pomagaš, naj še on tebi. Tudi
če ne štejeta, kolikokrat.

sive celice

PASJA MREŽA

V mreži poišči imena za
pasme psov.

Upoštevaj smeri: ↕ ↔

E	A	B	A	B	R	P	D	Č
F	N	U	Č	E	A	M	A	R
A	G	L	J	R	Č	A	L	A
N	L	D	R	E	E	L	M	Č
E	E	O	E	I	B	T	A	E
A	Š	G	D	C	Z	E	T	N
L	K	O	O	E	A	Ž	I	B
I	I	O	K	R	J	A	N	Z
P	O	M	E	R	A	N	E	C
R	R	A	Č	E	B	Z	C	J

M. B.

--	--	--	--	--	--

ANGLEŠKI
BULDOG
DALMATINEC
POMERANEC
JAZBEČAR
MALTEŽAN
KODER

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Iz šestih črk na obarvanih poljih dobiš še eno pasmo. Ime pasme napiši na dopisnico in jo pošlji najpozneje **do 31. oktobra 2013** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med pravičnimi odgovori bomo izžrebali **nagrajenca**, ki bosta prejela **majico Moj planet**. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Imeni nagrajencev bosta objavljeni na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v novembrski številki Mojega planeta.

V SAVANI

sive celice

Poišči 10 razlik!

Nagradno uprašanje

Zebra se rada pase z drugimi savanskimi živalmi, kot so antilope, žirafe in noji. Njen najhujši plenilec je izčrpno predstavljen v oktobrski številki. Kdo je to?

Odgovor napiši na dopisnico in jo pošlji najkasneje do 4. novembra 2013 na naslov: Moj planet, 1536, Ljubljana. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med pravičnimi odgovori bomo izžrebali 5 nagradencev, ki bodo prejeli po dve vstopnici za film Khumba. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 85.

Imena nagradencev bodo objavljena na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v novembrski številki Mojega planeta.

Leti, Leti ...

Eksotične ptice so ljubke, pisane in se oglašajo na poseben način. Nekatere se naučijo celo posnemati človeške glasove. Prav zato si marsikdo želi, da bi imel v svojem domu pernatega prijatelja. Ali veš, kaj vse od skrbnika zahteva nakup ali posvojitev papige?

Ko kupujemo papigo, se je dobro pozanimati, od kod prihaja. Manjše papige dobimo iz vzreje, kar pomeni, da so v svojem izvornem okolju oziroma divjini zavarovane in se jih ne sme loviti. Papige iz vzreje so obročane, torej jim rejci že kot mladičem nadenejo poseben obroček, ki ga ni

mogoče sneti. Po obročku vemo, da ptica ni bila odvzeta iz divjine na prepovedan način, rejec oziroma prodajalec pa nam je dolžan povedati, ali je ptica zdrava, kdaj je bila nazadnje veterinarsko pregledana in koliko časa je že v trgovini.

Kaj potrebuje?

Papiga potrebuje prostorno, urejeno in čisto kletko, ustrezno hrano in nego, dovolj gibanja in primerno družbo. Kletka iz nerjavečega jekla naj bo pravokotne oblike in dovolj velika, da lahko ptica v njej tudi vzleta. Tako kletko imenujemo voljera. Z ekološkimi čistili, ki ne škodujejo zdravju živali, kletko čistimo enkrat na mesec, posodico za hrano in vodo pa očistimo vsak dan. Na dno kletke položimo podlogo iz časopisnega papirja ali papirnatih brisač, ki jo zamenjamo vsaj dvakrat na teden.

Redno čiščenje

kletke in prostora ob njej je nujno, saj papiga pogosto iztreblja, si čisti perje in med hranjenjem z zrnjem okoli sebe pusti veliko luščin. Papige obožujejo kopeli, zato jim občasno priskrbimo posebno posodico s čisto malo mlačne vode, v kateri se lahko ptica umije.

Kletko opremimo z gredami, ki naj bodo lesene in čim bolj razgibane, in igračami, kot so vrvi, lestve in kroglice. Papiga si rada brusi kljun in oblikuje gnezda, zato je dobro, da ji v kletko namestimo tudi temu namenjeno površino. Najpogosteje se za to uporablja sipina kost, ki je obenem dober vir kalcija.

Za dostojno življenje moramo papigi omogočiti dnevno razgibavanje v sobi, ki je čista, svetla in topla. Ne smemo je izpostavljati prepihu, še manj pa odpirati okna ali vrata, da nam ptica ne uide. Papiga v naravi ne bo dolgo preživela, saj si ne bo znala poiskati hrane in toplega zavetja, prav tako pa bo zaradi živih barv lahek plen za plenilce.

Kaj storimo, če nam uide papiga?

Nemudoma obvestimo zavetišče za zapuščene živali in lokalni radio, v okolici izobesimo plakate in papigino kletko s hrano postavimo na balkon oziroma teraso.

Če najdemo papigo, nemudoma obvestimo zavetišče za zapuščene živali. Pri tem nam lahko pomaga Center za obveščanje (112).

S čim jo hranimo?

Papigi vsak dan menjamo vodo, ki naj bo mlačna. Ptico hranimo z zelenjavo, pridelano brez škodljivih snovi in dobro oprano, s semenskimi mešanicami in sadjem. Ptica naj ima vedno na voljo tudi pesek z minerali in ogljem, ki ga namestimo v posebno posodico, kjer se ne more zmočiti.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

K veterinarju

Če papiga zboli, jo namestimo v rezervno kletko in odpeljemo k veterinarju, specializiranemu za ptice.

POGOSTI BOLEZENSKI ZNAKI

- nenavadna drža in zanemarjeno perje,
- sprememba barve in strukture iztrebka,
- bruhanje in izcedki,
- izguba ravnotežja in počivanje na obeh nožicah namesto na eni,
- polzaprte oči in neživahnost.

Papige niso samotarske živali, saj v naravi razen redkih izjem živijo v jatah. Smo pripravljeni za dobrobit papige v svoj dom sprejeti več ptic?

Skobčevka, ki velja za zelo priljubljeno papigo, v naravi živi tudi več kot 15 let. Njena življenjska doba v ujetništvu je od pet do seden let, saj jo življenje pretežno v kletki omejuje in slabo vpliva na njeno zdravje. Je tako životarjenje res vse, kar privoščimo tem čudovitim pticam?

Nuša Ema Miklavec
Društvo za zaščito živali Ljubljana

John Green

KRIVE SO ZVEZDE

**Pretresljiva in drzna
pripoved o čudežu
življenja in ljubezni**

Prevedel Boštjan Gorenc - Pižama

Hazel je zbolela za hudo obliko raka. Veliko časa preživi v bolnišnicah, kjer se trudijo za njeno ozdravitev. A junakinja si ne želi, da bi bilo njeno življenje v celoti podrejeno bolezni. Živeti hoče kot njene vrstnice, in ko v skupini za samopomoč spozna čudovitega fanta s podobno diagnozo, se ji želja izpolni. Čedni, pametni in zabavni Gus v Hazelin svet prinese smeh in pustolovščine, predvsem pa novo upanje ...

To je Greenov četrti roman, ki se je takoj povzpел na prvo mesto lestvic najbolj prodajanih knjig spletnih knjigarn Amazon in Barnes & Noble, kmalu pa so ga za eno največjih prodajnih uspešnic razglasili še New York Times, Bookseller in Indiebound. Pri filmskem studiu Fox 2000 po knjigi že pripravljajo film.

Astrid Lindgren

MIO, MOJ MIO

Ilustrirala Ilon Wikland

Devetletni Berto si želi samo nekoga, ki bi ga imel rad. Pogreša družinsko toplino, za katero je pri krušnih starših prikrajšan. Nekega dne pa se mu želja končno izpolni. Čarobni duh ga popelje v pravljico kraljestvo, kjer vlada Bertov pravi oče. Kralj dečka sprejme z odprtimi rokami, mu pove, da mu je v resnici ime Mio, mu podari čudovitega konja ter mu razkaže krasote njegovega novega doma. Toda idila ne traja prav dolgo. Nad Miom namreč visi tisočletja stara prerokba, zaradi katere se mora odpraviti na dolgo in nevarno pot ...

Priljubljena švedska pisateljica Astrid Lindgren (avtorica Pike Nogavičke) je za zgodbo o Mio prejela nemško nagrado za mladinsko književnost. Pravljična je na prevod v slovenščino čakala kar 60 let.

INFORMACIJE IN NAROČANJE:
080 12 05 ali www.emka.si

Csaba Szöke

ILUSTRIRANI ATLAS VOZIL

To je knjiga za tiste radovedneže, ki jih zanimajo prevozna sredstva vse od motorja, avta, tovornjakov pa do globokomorskih in vesoljskih plovil. Velike barvne slike prikazujejo prerez vozil ter njihovo zgradbo in delovanje. Iz knjige izvemo vse o tehničnih značilnostih in o zgodovini nastanka vozil. Atlasu je dodana priloga s tridimenzionalnimi slikami vozil, za katere potrebujete posebna očala. Pa brez skrbi, očala so priložena.

Žiga X. Gombač

PRIMER GALA MATRICE ALI KAKO DELUJE TELEVIZIJA

Ilustriral Ivan Mitrevski

Marsikomu se zdi televizija nekaj popolnoma samoumevnega. V roke vzameš daljince in že padeš v neko oddajo, film, risanko ... Toda kaj vse se skriva zadaj? Ta knjiga te popelje v ozadje sveta televizije. Razgrne skrivnosti, kot so na primer, kako se snema oddaja, kdo so lučkarji, kdo stoji za kamero in mikrofoni, kdo so voditelji in reporterji ... in izveš, da pri eni oddaji sodeluje 50 ljudi.

Nagrajenci

NAGRAJENCI IZ
SEPTEMBRSEKE ŠTEVILKE
REVIJE MOJ PLANET

NAGRADNI KVIZ

Rešitev:
ČOPASTI PONIREK

Knjigo Čudežna bolha Megi prejmeta **Ana Muršič** iz Maribora in **Ela Žužal Jovanovič** iz Grosuplja.

Nagrade bomo poslali po pošti.
Nagrajencema iskreno čestitamo!

KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV, DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REViji MOJ PLANET

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET.**

Podpisani _____
(ime in priimek)

(naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____
(ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

Datum _____ Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger) in objavo podatkov o nagrajencih vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki vašega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih v zgoraj navedenih nagradnih igrah ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

SMRKci2

ZBERI
208 RAZLIČNIH
NALEPK

SMRKASTIČNE
DOGODIVŠČINE SEDAJ
NA VOLJO TUDI KOT
ZABAVNE NALEPKE

ŽE V
PRODAJI

© Peyo

GIROMAX®

www.giromaxint.com

SMURFS™ & © Peyo 2013 Licensed through
Lafit Belgium/IMPS. The Smurfs 2, the Movie ©
2013 Sony Pictures Animations Inc. and Columbia
Pictures Industries, Inc. All Rights Reserved.

DRAGI mojPlanet

Zares obzadujem vašo revijo.
Ker tudi sama obzadujem živali,
še posebej tigre in ostale velike
mačke, vas prosim, da malo več
strankov posvetite njim in njihovi
ogroženosti.

Dragi MOJPLANET!!!!

Lepa hvala, ker si nas
obvestil o kometu!!!

Z veseljem ga bom gledala.

Manca Kern

DRAGI MOJ PLANET

Iste najboljše revija kar jih poznam.
Rad berem strike, moje teste in v sobi im
am nekaj vaših posterjev. Želim pa si,
da bi naslednji reviji objavili kak-
šen članek o kletnasih, ki so naše
najljubše živali.

Dragi moj planet,
zelo mi je všeč, ker je zelo
zanimiva in poučna. Vse
zanimivo mi je, ko imam
li, kar je najlepše o naših
živalih.

ALINA, 3 let

Dragi Moj planet!

Dragi Moj planet, vi ste najboljše revija,
zelo rada berem vaše stripe, kajle, dr. Vetku,
in rešujem sive celice. Posterji so mi všeč.

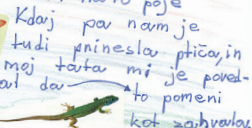
Še posebej pa o živalih največ pa
o mačkah. Jaz imam doma mačko
po imenu Muzika, tako ime smo ji
paci dali, zato ker nonstop mijavka
in zveni nekako takole: Miu, miumijau, mijau.

Z mojo mamo Muziko se zelo radi pogov-
arjamo, ampak o mačjem jeziku. Moja mu-
ca Muzika rada ulovi in nato poje
martinčke.

Moji mami Muziki je tudi prinesla ptico, in
moj tata mi je povedal, da to pomeni
kot zahvala.

vse mačke iz nisanke! Hello Kitty!
v naslednji št. Moj planet
napišite kaj o mačkah.

OS LUCIJA FAZAN 01 - LUANA VOLK 9 LET!

Prosim pa bi če
STOKRAT HVALA!
LEPE POZDRAVE

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa objavljamo še več vaših pisem.

V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali **moj.planet@mkz.si**. Ne pozabite pripisati svojih podatkov. Če boste poslali svojo fotografijo, ne pozabite priložiti dovoljenja staršev ali drugih skrbnikov, da se strinjajo z objavo fotografije. **Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.**

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko tudi **pišete dr. Vetku**, zastavite vprašanje, sporočite svoje mnenje ter glasujete za poster.

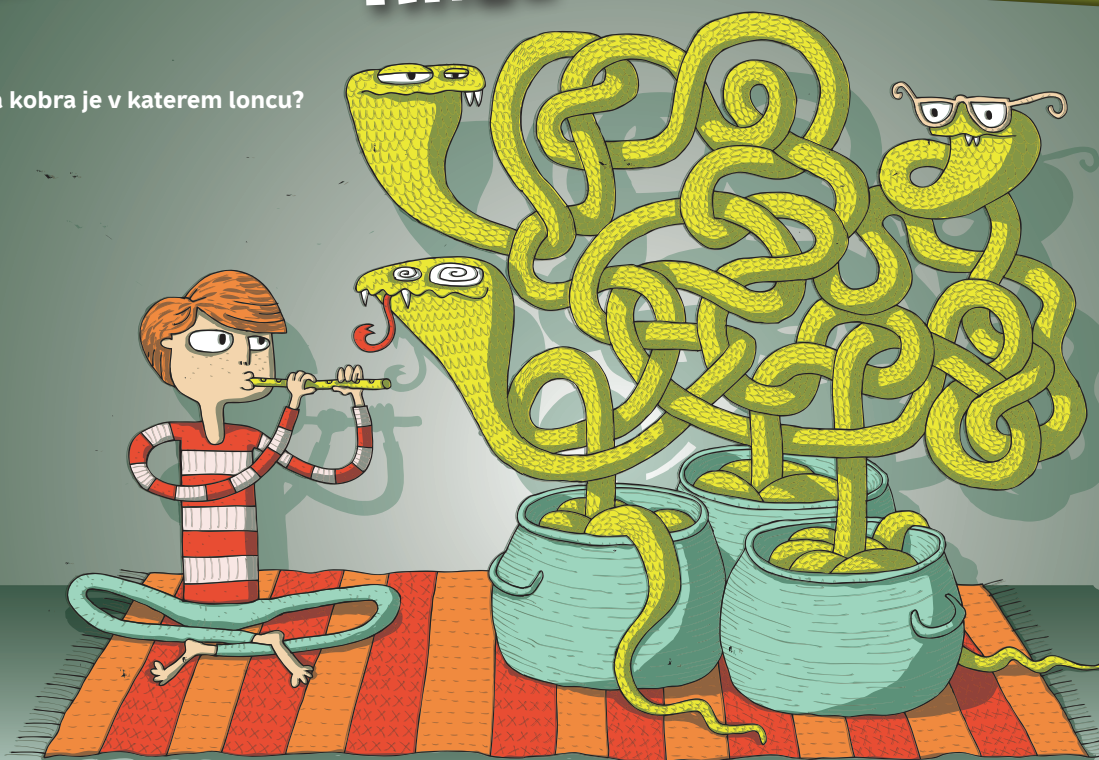
Uredništvo Mojega planeta

Hvala za vaša pisma,
pohvale in predloge,
ki jih tako pridno
pošiljate!

Zameštrane KAČE

sive celice

Katera kobra je v katerem loncu?

ILUSTRACIJA: SHUTTERSTOCK/VOOK

**RADIO
TELEVIZIJA
SLOVENIJA**

FIRBCOLOGI

Hej!

Že veš, da so na sporedu nove epizode Firbcologov? Sol! In v njih so firbcologi še bolj zabavni, radovedni in pogumni. In Gašper ima še bolj nore zamisli.

Firbcologom pokaže trik, kako z mize potegneš prt in pri tem krožnik in pribor ostanejo lepo na mizi. Ta mu uspe.

Potem pa dobi pogum in prt napolnijo do zadnjega kotička. Mu bo uspelo?

Vaše domisljice o tem, kaj se zgodi, ko potegne prt, nam pošljite na naslov:

Firbcologi

Otroški in mladinski portal
Televizija Slovenija
1550 Ljubljana
ali na mail: firbcologi@rtvslo.si

Trije izžrebani srečneži se bodo firbcologom pridružili na njihovih raziskovalnih pohodih!

VSAKO **SOBOTO** OB **9. URI** IN VSAK **ČETRTEK** OB **16. URI** NA
1. PROGRAMU TV SLOVENIJA, VEDNO NA
www.firbcologi.si!

PROPAGANDNO SPOROČILO

Prihodnji mesec v Mojem planetu

Ris – ogrožena vrsta

Električni avto

Škocjanske jame

Naslednja številka izide
15. novembra.

Moj kviz

So trditve pravilne?
Kaj praviš?

Kviz po oktobrski številki

1.

Levi so druge največje mačke na svetu.

DRŽI

NE DRŽI

2.

Levi samci lovijo plen in ga ponudijo najprej samicam, nato pa še mladičem.

DRŽI

NE DRŽI

3.

Kitajski zid je najdaljši zid na svetu.

DRŽI

NE DRŽI

4.

Žir, priljubljena hrana gozdnih živali, zraste na buki.

DRŽI

NE DRŽI

5.

Podtalnica v globokih plasteh je lahko stara tudi 10.000 let.

DRŽI

NE DRŽI

6.

V gradu Snežnik je zdaj imeniten hotel z bazeni in savnami.

DRŽI

NE DRŽI

7.

Jeseni morajo ježi precej pridobiti na teži, da lahko zimo prepijo.

DRŽI

NE DRŽI

8.

Življenjska doba skobčevke je v ujetništvu krajša kot v naravnem okolju.

DRŽI

NE DRŽI

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če nisi, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

Dragi planetovci, v septembrski številki Mojega planeta so ponagajali tiskarski škratki in ste namesto dvostranskega plakata dobili enostranski plakat **ORIGAMI SIMPL KIZD SLON**. Zdaj prilagamo pravega, dvostranskega. Pa veselo na delo.

Uredništvo

Moj planet, mesečnik, oktober 2013, leto 9 • Na leto izide 12 števil. • Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, 1000 Ljubljana • Predsednik uprave MKZ: Peter Tomšič • Glavni urednik področja Založništvo: Bojan Švigelj • Odgovorna urednica: Senja Požar • Urednici: Maja Bajželj in Jasna Merc • Likovno-tehnično urejanje: Mojca Orehek • Lektorica: Vera Jakopič • Naslov uredništva: **Moj planet, 1536 Ljubljana**, tel.: 01 241 32 20, faks: 01 425 28 36 • Tiskana naklada: 8.000 • Tisk: Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica • Cena številke za naročnike v šoli je 3,90 €, za individualne naročnike 4,16 €, v prosti prodaji 4,95 €. Naročnina se poravnava v treh obrokih. Naročnina za tujino se poravnava vnaprej in znaša 99,60 €. • DDV in poštnina sta vračunana v ceno. • Naročnina velja do preklica, odpovedi sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. • Za nepravčasno poravnane obveznosti zaračunavamo zakonsko določene zamudne obresti. • Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana. • **Naročanje revij:** Mladinska knjiga Založba, d. d., Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, tel.: 080 11 08, od 7. do 18. ure. • Vodja sektorja Prodaja in promocija izobraževalnih vsebin: Monika Jagodič Gobec, monika.jagodic@mkz.si • Vodja službe Marketing in oglasno trženje: Martina Dolgan • www.mladinska.com/oglasniprostor • Oglasno trženje: Anja Klemenčič, anja.klemencic@mkz.si, T: 01 307 80 08 • ISSN 1854-2883 • V reviji Moj planet objavljenih prispevkov ni dovoljeno kakor koli ponatisniti brez pisnega dovoljenja uredništva. • Nenaročenih rokopisov, risb in fotografij ne vračamo. • Revijo sofinancirata Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. • Elektronska pošta: moj.planet@mkz.si • Spletne strani: www.mladinska.com/mojplanet • V uredništvu skrbimo za skladnost oglašnih sporočil z Zakonom o medijih. Na izbor oglaševanih izdelkov in na oblike oglaševanja ter na oglasne priloge nimamo vpliva.

Odlična zbirka nalog za boljše znanje in oceno **Brihtna glavca**

1.

VADIM, ponavljam
in utrjujem znanje

2.

RAZUMEM tudi
zahtevnejšo snov

3.

se dobro PRIPRAVIM
na preizkuse znanja

z rešitvami

Z lahkoto do znanja

www.mladinska.com/brihtna_glavca

4.–9. RAZRED

Vsebuje
teste

4.–9. RAZRED

Vsebuje
teste

1.–9. RAZRED

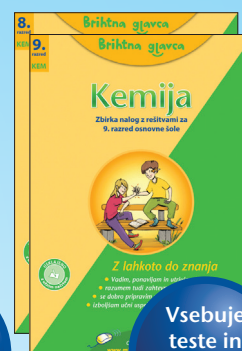
Vsebuje
formule
in teste

8.–9. RAZRED

Vsebuje
teste za
pripravo
na NPZ

8.–9. RAZRED

Vsebuje
teste in
kemijske
reakcije

Najhitreje do knjig: 📖 v knjigarnah 🌐 www.emka.si ☎️ 080 12 05

Hov, hov, varno domov!

Kuža Pazi je zanesljiv prijatelj,
ki bo vaše otroke varoval z vso
skrbnostjo in pozornostjo.

Brezskrbna prihodnost
se začne s pametnimi
odločitvami. Zato se odločite
za Nezgodno zavarovanje
otrok in mladine že danes.

Zavarovalnica
Triglav je ponosna
podpornica
gibanja Še vedno
vozim - vendar ne
hodim.

Nezgoda

Nezgodno
zavarovanje
otrok za šolsko
leto 2013/2014

ŠE VEDNO VOZIM -
VENDAR NE HODIM

 triglav

www.triglav.si